

23006

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

MİMARLIK PROGRAMI

TRABZON KENTİ GELENEKSEL KONUT
CEPHELERİ ÖRNEĞİNDE KULLANICI BİÇİM
TERCİHLERİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

Mimar Cengiz TAVŞAN

Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde

"Yüksek Mimar"

Ünvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir

Tezin Enstitüyü Verildiği Tarih : 15.01.1993

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 04.02.1993

Tezin Danışmanı : Prof.Dr.Kutsal ÖZTÜRK

Jüri Üyesi : Doç.Dr.Sevinç ERTÜRK

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr.Sonay ÇEVİK

Enstitü Müdürü : Doç.Dr.Temel SAVAŞKAN

Ocak-1993

TRABZON

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

ÖNSÖZ

Bu çalışma K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programında yapılmıştır.

Çalışmada, kültür düzeyini belirleyen kriterlerden biri olan eğitim düzeyine bağlı olarak, "Trabzon Kenti Geleneksel Konut Cepheleri Örneğinde Kullanıcı Biçim Tercihleri Üzerine Bir Çalışma" ele alınarak, yeni tasarımlar açısından veriler ortaya konmaktadır.

Çalışmada büyük desteğini gördüğüm tez hocam Prof.Dr.Kutsal ÖZTÜRK'e, Prof.Dr.Zafer ERTÜRK'e, Arş.Gör.Dr.Ayşe VELİOĞLU'na, Öğr.Gör.Saliha ÖZTÜRK'e Mimar Filiz OVALI'ya, istatistiksel ortalamalar için yardımcı olan Arş.Gör.Cengiz YILMAZER'e, tez özetini İngilizceye çeviren Okutman Melih TEOMETE'ye, Aileme, görüşme yaptığım tüm deneklere, daktilo eden Rabia ve Turan YAMAK'a teşekkür ederim.

Ocak 1993

Cengiz TAVŞAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
SUMMARY.....	VI
BÖLÜM 1. SORUNUN BELİRLENMESİ, ÇALIŞMANIN AMACI VE İZLENEN YÖNTEM.....	1
1.1. SORUNUN BELİRLENMESİ.....	1
1.2. ÇALIŞMANIN AMACI VE İZLENEN YÖNTEM.....	2
BÖLÜM 2. KÜLTÜR-KÜLTÜREL ÇEVRE-MİMARİ KÜLTÜR-BİÇİM İLKELE- RİNE BAKIŞ AÇILARI.....	5
2.1. KÜLTÜR-KÜLTÜREL ÇEVRE.....	5
2.2. MİMARİ KÜLTÜR-ANA ÖGELERİ.....	10
2.3. BİÇİM.....	12
2.4. KÜLTÜR-BİÇİM İLİŞKİSİ.....	17
BÖLÜM 3. TRABZON KENTİ GELENEKSEL KONUT CEPHELERİNDE KÜLTÜR KAPSAMINDA EĞİTİM DÜZEYLERİNE BAĞLI BİÇİM TERCİHLERİNİN SAPTANMASI.....	20
3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE İÇERİĞİ.....	20
3.2. ÇALIŞMA ALANININ BELİRLENMESİ.....	21
3.3. KONUT-CEPHE ÖRNEKLERİNİN BELİRLENMESİ VE İNCE- LENMESİ.....	21
3.3.1. KIRSAL ALAN.....	22
3.3.2. OSMANLI DÖNEMİ.....	25
3.3.3. RUM DÖNEMİ.....	27
3.3.4. MELEZ (HYBRID)DÖNEM.....	29

3.4. ÖZNEL DEĞERLENDİRME AŞAMASI.....	31
3.4.1. DENEKLERİN SEÇİMİ.....	31
3.4.2. ANKET ÇALIŞMASI.....	31
3.4.2.1. SOMUT ÖRNEKLER (FOTOĞRAFLAR) ÜZERİNDE ANKET ÇALIŞMASI.....	32
3.4.2.1.1. SOMUT ÖRNEKLERDE (FOTOĞRAFLAR) GENEL DEĞER- LENDİRME-YORUMLAR.....	57
3.4.2.2. SOYUT ÖRNEKLER (ÇİZİMLER) ÜZERİNDE ANKET ÇALIŞMASI.....	57
3.4.2.2.1. SOYUT ÖRNEKLER (ÇİZİMLER) ÜZERİNDE GENEL DEĞERLENDİRME-YORUMLAR.....	69
BÖLÜM 4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	98
KAYNAKLAR.....	103
EKLER.....	106
ÖZGEÇMİŞ.....	113

ÖZET

Bu çalışmada, geleneksel konut cepheleri örneğinde kullanıcı biçim tercihleri saptanarak bu biçimlerin, günümüz mimarisinde tasarım ilkeleri açısından nasıl ve ne şekilde kullanılabilceği yoruma açılmaktadır.

Birinci Bölüm'de; sorunun belirlenmesi, çalışmanın amacı ve izlenen yöntem yer almaktadır.

İkinci Bölüm'de; kültür-kültürel çevre, mimari kültür-biçim ilişkileri incelenerek birbirleriyle olan etkileşimleri açıklanmaktadır.

Üçüncü Bölüm'de; araştırma yer almaktadır. Araştırma genel olarak iki aşamadan oluşmaktadır.

- Birinci aşamada, çalışma alanı içinde konut cephe örneklerinin belirlenmesi ve incelenmesi,
- İkinci aşamada, belirlenen cephe örneklerinin denekler üzerindeki anket çalışması yer almaktadır. Bu aşama kendi içinde iki basamaktan oluşmaktadır.
 - . Birinci basamakta, somut cephe örnekleri (fotoğraflar) üzerinde yapılan anket çalışması ve değerlendirilmesi,
 - . İkinci basamakta, soyut örnekler (çizimler) üzerinde yapılan anket çalışması ve değerlendirilmesi.

Bilgiler, saptama ve görüşmelerle (anket tekniğiyle) elde edilmiştir.

Dördüncü Bölüm'de; sonuçlar ve öneriler yer almaktadır.

SUMMARY

In this study, as in the sample of the traditional house facades, the choices of the user's style have been determined and opened to the proposals or comments on regarding how they will be carried out effectively from the point of view of planning principles in our curent architecture.

In the first chapter; determination of the problem, the aim of the study and the method which is used have been told.

In the second chapter; invertigating the relations between the culture and the cultural environment and also architectural culture and style, the interaction between them has been mentioned.

In the third chapter; the empirical study itself is placed. The study consists of two main stages.

- In the first stage; determination and investigation of house facades samples within the working area,
- In the second stage; there is a study surveyed on the samples of the determined faces, which also consists of two stages in itself.
 - . In the first stage, there exists the evaluation and the survey made on concrete facades samples (photographs),
 - . Whereas in the second stage, on abstract samples (drawings),

The field information was obtained with determination and questionarie.

In the fourth chapter; the exists results and recommendations.

BÖLÜM 1. SORUNUN BELİRLENMESİ, ÇALIŞMANIN AMACI VE İZLENEN YÖNTEM

1.1. SORUNUN BELİRLENMESİ

Çevre, sürekli değişen bir olgudur. İnsanın doğal çevre içinde oluşturduğu fiziksel çevrenin bileşenlerinden olan bina eylemi, toplum yapısına ve gereksinimlerine bağlı olarak biçim alır, (1). Yaşanan çevre, toplumların kültür yapısına, kültürel evremine koşut olarak farklılık kazanır, basitlikten karmaşıklığa, belirsizlikten düzene yönelir, (2). Bir anlamda toplum bünyesindeki sosyo-ekonomik, teknolojik, kültürel vb. değişimler yaşanan mekânlara yansır.

Günümüzde, kent ve kent mekânlarında oluşan ve sürekliliği devam eden en önemli sorunlardan biri, yaşanan mekânların karmaşık ve belirsiz olmaları nedeniyle bu mekânlara toplumların/kişilerin uyumlarının zorlaşmasıdır. Oysa insan, çevreden aldığı verileri öncelikle algılar, öğrenir, yorumlar ve bunların sonucunda tavır ve davranışlarla eyleme dönüştürür, (3). Algılanan çevrenin belirgin ve tanımlanabilir olması, çevreye uyumun sağlanmasında önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Lynch'a göre, anlaşılabilir bir çevre imgesi veren belirgin fiziksel çevre, toplumsal ilişkilerde ortak bilgi birikiminin ve simgelerin oluşumunu sağlayarak toplumsal bir görevi üstlenir, (4). Yani, yeni oluşan veya değişime uğrayan çevrelerde ortak bilgi birikiminin ve simgelerin olması bu çevrelerin daha kolay algılanmasını, dolayısıyla uyumu sağlayacaktır.

Yaşanan mekânların iç düzenlemeleri kadar, dış görünüşleri de önemlidir. Çünkü, mekân içini kullanan kişilere oranla dışını kullanan kişi sayısı daha fazladır. Dolayısıyla, çevre kullanıcılarının özellikle cephe-cephe özellikleri açısından yaşadıkları, gördükleri-seyrettikleri ortamlara uyumları ve beğenileri önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Başka bir ifade ile, estetik açıdan doyurucu mekânlar oluşturulması gerekmektedir. Bunun için izlenen yollar;

- . Beğenilen formların-biçimlerin aynen kullanılması,
 - . Yine beğenilen formların-biçimlerin yorumlanarak kullanılması,
 - . Yeni formlar-biçimler aranması
- olarak (5), üç başlık altında toplanabilir.

Bu başlıklara bağlı olarak, geçmişte kullanılıp, halen beğenilen formların-biçimlerin neler olduğu ve ne için beğenildiklerinin araştırılması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

1.2. ÇALIŞMANIN AMACI VE İZLENEN YÖNTEM

Günümüz mimarisinin ve dolayısıyla kent mekânlarının en önemli sorunlarından biri, karmaşık ve sağlıklı yapılaşmaların beraberinde getirdiği toplum-çevre ilişkilerindeki olumsuz gelişmelerdir.

Bir yapıyı kullanan kişiler (iç kullanıcılar) için o yapının estetiği ne denli önemliyse, dışarıdan kullananlar (çevrede yaşayanlar-dış kullanıcılar) için de aynı düzeyde önemlidir. Bu nedenle, yaşanan mekânların estetik açıdan doyurucu ve anlaşılabilir olması gerekmektedir.

Çalışma, belli bir süreçten geçmiş, denenmiş, günümüze ulaşabilmiş ve en önemlisi halen beğenilmekte-kullanılmakta olan eski konut cephe/cephe özelliklerinin biçim özellikleri açısından tercihlere bağlı olarak değerlendirilmesi amacıyla oluşturulmuştur. Beğeni tercihlerinin elde edilmesinin yanısıra

bu özelliklerin günümüz mimarisinde nasıl ve ne şekilde kullanılacaklarını de yoruma açmak amaçlarını taşımaktadır. Bunun için de, kişiler arasındaki ortak beğenilerin-tercihlerin (farklı düzeylere bağlı olarak) araştırılması gerekmektedir. Çünkü, bir toplumu oluşturan bireylerin sosyo-ekonomik, kültürel vb. düzeyleri aynı değildir. Bu nedenle farklı yapılara sahip denekler arasında yapılacak olan tercihler ya da tercih sıralamaları aynı zamanda kişilerin kültür kapsamında eğitim düzeylerine ve özelliklerine bağlı olarak biçim tercihlerini ortaya koyacaktır.

Yukarıdaki amaçlara bağlı olarak, çalışmada ele alınan konuya farklı kültür düzeyindeki deneklerle yapılan görüşmeler ile açıklık getirilmesi amaçlanmıştır. Ancak; bir toplumun ya da kişilerin kültür düzeyini belirleyen faktörler farklıdır. Bunlar, eğitim, yaş, yaşama ortamı, sosyo-ekonomik ortam gibi değişik başlıklar altında toplanabilir. Bundan dolayı, kültür düzeyini belirleyen etmenlerden öncelikli olarak eğitim düzeyi ve meslek grupları şeklindeki iki faktör ele alınarak konu sınırlandırılmıştır.

Çalışmada ele alınan konut örneklerinin (tercih sıralaması için), özellikle farklı biçimler taşıyan cephe özellikli olmalarına dikkat edilmiştir. Çünkü, konut cephelerinin farklı özellikte ve dolayısıyla farklı strüktürde olmaları aynı zamanda farklı dönemlere ait konut örneklerinin oluşmasını sağlamıştır.

Örnekler kendi aralarında gruplandırılarak, ortak ve farklı özelliktekiler belirlenmiş ve böylece farklı cephe/cephe özellikleri taşıyan örnekler deneklere gösterilerek tercih sıralamaları yaptırılmıştır.

Strüktüre ve dolayısıyla malzemeye bağlı olarak yapılan sınıflandırma cepheler açısından biçimleri ortaya çıkardığı ve aynı zamanda farklı dönem yapılarını temsil ettiği için tercih edilmiştir. Ancak, cepheler açısından renk faktörü araştırmada konuyu çok genişleteceği için ele alınmamıştır.

Deneklere sunulan cepheler iki aşamalı olarak gösterilmiştir;

1. aşamada, somut cepheler gösterilerek, tercih sıralamaları yaptırılmış, böylece hangi cephe özelliklerinin en çok beğenildiği (strüktür, malzemeye ve yapıldıkları dönemlere bağlı olarak) belirlenmiştir.

2. aşamada, birinci aşamada beğeni tercihlerine/sıralamalarına göre elde edilen cepheler üzerindeki ağırlıklı biçimler soyut olarak çizilerek ve yine deneklere gösterilerek örnekler içindeki beğenilen biçimler istenmiştir. Böylece, somut cepheler ile soyut olarak çizilen biçimler arasındaki ilişki, sıralamayı etkileyen faktörler açısından saptanırken aynı zamanda malzeme açısından da farklı bir değerlendirmeye gidilmiştir.

Çalışma için, görüşme yapılan denekler farklı eğitim düzeyi ve dolayısıyla farklı meslekler arasından seçildiği için meslekler arası bir değerlendirme ve yorum yapmayı sağlamıştır.

Çalışmada izlenen yol işlem aşamaları açısından özet olarak aşağıdaki aşamaları içermektedir :

- . Cephe örneklerinin araştırılması-incelenmesi,
- . Cephe örneklerinin gruplandırılması;
 - . Farklı strüktürler, _____
 - . Malzeme, _____
 - . Farklı dönemler açısından _____
- . Öznel değerlendirme
 - . Somut örnekler (Cepheler+Fotoğraflar) _____ Anket
 - . Soyut biçimler (Çizimler) _____ Çalışması
- . Sonuçların değerlendirilmesi.

Öznel değerlendirme aşamasındaki tercih sıralamaları Anlamsal Derecelendirme Ölçeği (Semantic Rating Scale-SRS) yöntemiyle elde edilmiş ve değerlendirilmiştir.

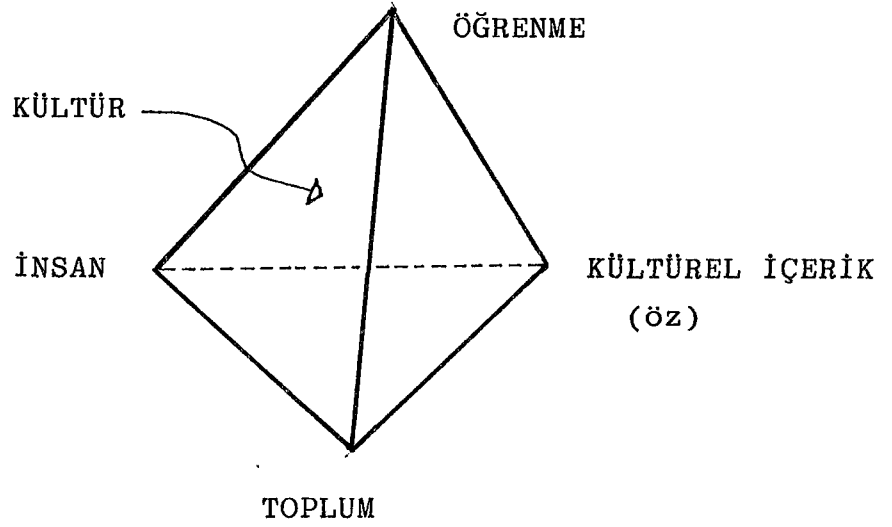
BÖLÜM 2. KÜLTÜR-KÜLTÜREL ÇEVRE, MİMARİ KÜLTÜR-BİÇİM İLİŞKİLERİNE BAKIŞ AÇILARI

2.1. KÜLTÜR-KÜLTÜREL ÇEVRE

Kültür, bilimsel araştırmalarda üzerinde en çok durulan kavramlardan biridir. Bu nedenle kültür, başta sosyal antropoloji, halkbilim, tarih vb. olmak üzere insan olgusunu, toplumsal-kültürel ayrıcalık ve benzerlikleri içerisinde, değişkenlerini gözönüne alarak yöresel ve evrensel boyutlar ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Kültür terimi çok değişik biçimlerde kullanılmakta, tanımlanmakta ve soyut olan kavram üzerinde bir bütüncül görüşe varılamamaktadır.

Sosyal antropoloji alanında çalışmalar yapan Tylor'a göre, kültür, toplumun bir üyesi olarak insanoğlunun kazandığı bilgi, sanat, ahlâk, gelenekler vb. diğer yetenek ve alışkanlıkları kapsayan karmaşık bir bütündür, (6), (7).

Bu tanımlamada aynı türden olmayan dört ana değişken, kültür kavramı içinde birbiriyle bağımlı hale gelmekte ve aralarında çeşitli ilişkiler kurulmaktadır. Tylor'un yukarıda verilen tanımı fonksiyonlar kuramı diline şöyle çevrilebilir; Kültür bütünü, bir toplumun üyesi olan insanın kazandığı yetenek ve alışkanlıklar gibi kültürel içeriğin karmaşık bir fonksiyonudur. Bu tanımın geometrik modeli aşağıdaki gibi verilmiştir, (Şekil 2.1).

Şekil 2.1. Tylor'un Kültür Kavramının Geometrik Modeli,
(Güvenç, 1970)

Bir başka tanıma göre kültür, her toplumda geçerli olan ve gelenek halinde devam eden her türlü dil, duygu, düşünce, inanç, sanat ve yaşayış öğelerinin tümüdür, (8).

Köksal, kültür kavramını, zaman içinde gelip geçen bireylerin bütününde belli davranışların yaratılması biçiminde ortaya çıkan ve insanı bir örtü gibi bürüyen birtakım bilgilerin (teknik, bilim), insanlararası davranışların (aile, iyelik, gelenekler), inançların, öğretilerin, kuramların (din, sanat, töre) tümünden örülü bir yumak olarak ifade etmekte ve bu kavrama "kültür yumağı" adını vermektedir, (9).

Öğüt'e göre ise kültür, en geniş anlamıyla doğal oluşumun dışında kalan ve varlık nedeni insana dayanan her şeyi kapsar. İnsanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliği akıl sahibi bir varlık oluşudur. Bu özelliği sayesinde insan, sembolendirme ve kültürü üretme yeteneğini kullanmaktadır, (10).

Güvenç'e göre, kültürel olgulara, kültür kavramına ve kültürlerin niçin benzeyip benzemedikleri sorunlarına yaklaşımda üç alan görülür;

- . Kültür-kişilik yaklaşım alanı (psikoloji-psikiatri)
- . Tekno-ekolojik yaklaşım alanı (ekonomi ve coğrafya)
- . Yapısal-fonksiyonel yaklaşım alanı (sosyoloji ve yapısal-görevsel antropoloji), (6).

Bu alan yaklaşımlarında dikkate alınan temel kurumsal ve süreçsel değişkenlerin dökümü aşağıdaki tabloda verilmiştir. Bu tabloda dikkat edilmesi gereken sadece ana (temel) değişkenler ve değişken kurumların dikkate alınmış olmasıdır, (Tablo 2.1).

Araştırmacıların çeşitli bilim dallarında ve alanlarında yapmış oldukları kültür tanımları ve yorumlarına göre, insan ve kültür kavramı arasında kopmaz bir ilişkinin olduğu açıkça görülmektedir. Kültür; insanın ruhsal varlık oluşundan boyut kazanarak ortaya çıkan ve aynı oranda insanın yönlenmesinde etkili olan kavramdır.

İnsanın diğer canlılardan farklı olduğunu belirten norolojist C.Judson Herrick, biolog Huxley, George G.Simpson ve antropolojist A.L.Kroeber insan ve kültür etkileşimini özet olarak 'sembol' adı altında nitelendirmektedirler, (11).

İnsanın kültürel varlık olarak kültürel bilincine varması, ruhsal varlığını ön plana çıkararak içindeki özü nesnel gerçekçiliğe biçim vermesiyle gerçekleştirilir. İçinde bulunduğu ortamda etkileşimini biçim vererek oluşturduğu sembol gerçeğiyle kurar. Kültürel oluşum tek yönde zorunlu olarak gelişen birikim değildir. Yani insan oluşturduğu nesnel gerçeğin içine girdiği andan itibaren ondan etkilenecek ortamı (fiziksel çevreyi) farklılaştırır.

Tablo 2.1. Kùltür Konularına "Alan" Yaklaşımalarında İncelenen Temel Kurumlar ve Değişkenler

Değişkenler : Kurum ve Süreçler	Alan Yaklaşımları			Değişkenle- rin En Küçük Ortak Katı
	Yapısal- Fonksi- yonel	Kùltür- Kişilik	Tekno- Ekolo- jik	
Aile ve İlişkiler	+	+	+	+
Bilim ve Bilgi	+	+	+	+
Devlet, Hükümet, İdare	+	+	+	+
Dil, Komünikasyon	+	+	+	+
Eğitim	+	+	+	+
Teknoloji	+	+	+	+
Doğal Çevre, İklim	-	+	+	+
Din, Büyü	+	+	-	+
Gelenekler, Tarihi Kaynaklar	+	+	-	+
Sağlık-Hastalık, Beslenme	-	+	+	+
Yerleşim Örüntüleri	-	-	+	+
Çocuk Bakımı Usulleri	-	+	-	+
Temel Kişilik Yapısı	-	+	-	+
Sanat	+	-	-	+
Toplam (Değişken- ler)	9	12	9	14

Not : (+) var; (-) yok.

İnsan ve kültür arasındaki etkileşimler var oldukları çevre içinde gerçekleşir. Çevrenin varolan iki ögesi insan ve doğayı bir mekân olarak kabul edersek; bu mekân doğal ve kültürel sistemlerin birleşiminden meydana gelir. Doğal çevre sistemi, arazi formu ve arazi örtüsü ile belirlenir. Kültürel çevre sistemi ise insanın doğayı kullanım ilişkilerinden meydana gelen fiziksel etkilerin oluşumudur, (12). İnsan bir anlamda doğaya şekil verirken, diğer yandan kendine bir çevre yaratmaktadır ki bu çevre içine kültürel çevre de girmektedir.

İnsan içinde bulunduğu çevre ile etkileşimini 'algılamayı yorumlama-tanımlama' süreci ile gerçekleştirerek biçimlendirme etkinliğini oluşturacak ilk adımı atmış olur. İnsan, çevresindeki bütün nesne ve olgularla karşılaştığında onları yaşayarak kullanır ve arkasındaki gerçekleri araştırır, gördüğü gerçeklerle yaşam deneyimini birleştirir. Böylece doğal kaynakları kullanım faaliyetleri ile çevre biçimlenişini ortaya koyar. Biçimlendirme ile toplumun yaşama ilişkin duygu, düşünce, eğilimleri ve bunun süreç olarak tarih boyunca sürekliliği gözlenebilir, (13). Böylece insanların içinde oldukları belli bir birikimle kültürel çevre kavramı ortaya çıkar.

Toplumların süreç içindeki tüm etkinlikleri sonucu ortaya çıkan ve onun yapısını yansıtan öğelerin (sokak, meydan, kentsel alan vb.) var olduğu bütün, kültürel çevre olarak tanımlanabilir. Çünkü insan fiziksel çevreyi oluştururken bu çevre içinde, günün teknolojik, ekonomik, sosyal durumundan toplum beğenilerini, akımlarını, dinî görüşlerine vb. varıncaya kadar belli bir birikimini ve durumunu da yansıtır. Bir bakıma, kültürel çevrenin bir parçası olarak ortamı hem etkiler hem de ortamdaki etkilenerek sürekli bir etkileşime girer. Bu etkileşim insanın bulunduğu çevreyle ve dolayısıyla kültürel çevreyle ilişkisinin iki yönlü göstergesidir.

Broadbent, çevre-yapı-insan modelinde kültürel içeriğin toplumsal, siyasi, ekonomik, teknolojik, tarihsel, estetik ve dinsel öğelerden oluşan kültürel çevre kavramını dile getirmektedir, (14).

Çakın, insan-çevre etkilerini alt açılımlarıyla anlattığı modelinde, çevrenin kozmik, insan ve bileşenlerin doğal bir eko denge içinde olduğunu ifade ederek; bu bileşenlerin etkileşimleriyle, insanın psikolojik davranışlarıyla (algılama-anlama-düşünme-öğrenme-karar verme gibi) boyut kazanarak çevrenin oluşum ve sürekliliğini meydana getirdiğini ifade etmektedir, (15).

İnsanın çevreyle olan ilişkilerinde kültür, iletişim aracı ve mekân belirleyici niteliği ile önemli rol oynamaktadır. Tarihsel oluşumunda kültür gerçeği, insanların öğrenmiş oldukları farklı davranış kalıplarını, tutumlarını ve yaşam biçimlerini içermektedir. Dolayısıyla insan faktörüyle ortaya çıkan farklı yaşam biçimleri ve farklı kültürler, farklı kültürel çevre olgularını meydana getirmektedir. Tüm bu farklılıklar, toplumların değer sistemlerini de simgelemektedirler.

Yukarıda belirtilen değerler içinde kültürün belirleyeceği mekân ve içerisindeki etkileşimler de değişken olacaktır. Bu eylem ve ilişkiler, belirli zaman ve mekân koşullarından herbiri ile kültür sisteminin bileşenini tamamlayan iletişim sistemini oluşturmasıyla gerçekleşir.

Özetle kültür, bir toplumun siyasi, ekonomik, kültürel, tarihsel, estetik ve dinsel içeriğinden kaynaklanan bir olgu, kültürel çevre ise, bu olgunun bütünlüğü/bütünlüğünün yansıtıldığı çevredir.

2.2. MİMARİ KÜLTÜR-ANA ÖGELERİ

İnsan ve kültürel çevre ilişkileri ile insan ürünü olan ve kültürden kaynaklı olarak biçimlenen yapılar ve dolayısıyla mimari anlayış zaman içinde değişim göstererek, var oldukları topluma ait kültürel bir birikim oluştururlar. Bu birikim 'mimari kültür olgusu' olarak tanımlanabilir.

Kültür ve mimarlık olgusunun karşılıklı etkiler içinde oldukları, toplumların yapısına göre süreç içinde değişim ve aşama gösterdikleri belirtilmektedir. Başka bir tanımla, kültür sürecine paralel giden ve onun en iyi ifade biçimini yansıtan olgu 'mimari kültür' birikimidir.

Bu bağlam içinde, mimari kültürün yerini belirledikten sonra tanımı genel olarak şöyle açıklanabilir. Mimari kültür; tarihsel süreç içinde varolduğu toplumların, politik, ekonomik, tarihsel, estetik, etik gibi değerlerinin mekân ve mekân bileşenlerine etkileri ile ortaya çıkan, kimlik olma gereksinimlerine de bağlı olarak, estetik, etik vb. anlayışlarını dile getirdikleri, tanımladıkları, dışa vurdukları ve dolayısıyla biçim verdikleri yapı eylemlerinin tümünü içeren olgudur. Mimarlık alanı bileşenleri;

- . Biçim
- . İşlev
- . Teknoloji
- . Ekonomi
- . Ekoloji
 - . Kültürel çevre
 - . Toplumsal
 - . Politik
 - . Ekonomik
 - . Tarihsel
 - . Estetik
 - . Etik
 - . Fiziksel çevre, (16) olarak belirtilmektedir.

Yukarıda açıklanan bileşenler aynı zamanda mimari kültürün bileşenlerindedir. Ancak, biçim mimarlık alanı bileşeni olarak kültürle birinci derecede ilişkili olan en önemli kavramdır. Kültürel çevre ile insan karşılıklı bir etkileşim içindedirler. Yani insan kültürel çevreyi oluşturduğu ve etkilediği gibi, kültürel çevre de insanı etkilemektedir. Dolayısıyla da toplumlar tarafından oluşturulan fiziksel çevre ve bu çevrenin bileşenlerinden biçim ve kültür de karşılıklı bir

döngü içinde birbirlerinden etkilenirler.

2.3. BİÇİM

Aksoy'a göre, biçimlendirme etkinliğini insanların duygu, düşünce ve eğilimlerinin karşılıklı iletilmesini ve bu yoldan toplumun yaşam deneyleri birikiminin kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan bir 'anlatım-iletim aracı', bir başka deyişle, bir 'dil' olarak yorumlayabiliriz. İnsan yapımı tüm nesnelere, bir istek-dilek-gerek karşılığı olarak tanım-tasarım-yapım aşamalarından oluşan bir BİÇİMLENDİRME SÜRECİ sonunda gerçekleştirilmektedir, (13).

İstek-dilek-gerek karşılığı olarak oluşturulan biçimlendirme etkinliği ve sonuçta elde edilen biçim/biçimler mimari bir ürünün oluşumunu sağlamaktadır. Mimari bir ürünün kendi yapısal oluşumu;

- . Biçimi
- . Dokusu
- . Rengi
- . Ölçüsü
- . Değeri ile açıklanabilmektedir, (17).

Biçim, mimari bir ürünün ve dolayısıyla mimarlık alanının önemli bir bileşeni olarak ortaya çıkmaktadır. Calquhoun'a göre, mimarlığın dili, geçmiş kültürel biçimlerin anısıyla bugünün deneyimleri arasındaki diyalektiğe dayanır, (18). Yani, biçimlerin oluşumundaki faktörler arasında zaman kavramından başka, kültür etkisi de vardır. Örneğin; Rönesans devrinin en çok kullanılan biçimi olan Rönesans üçgeni (alınlığı) veya Osmanlı döneminden günümüze değin kullanılmakta olan kubbe, toplum kültürünü yansıtan biçimlerdir. Bu örnekler aynı zamanda biçimlerin bir öz içerdiklerini de göstermektedir, (19).

Aksoy'a göre mimarlık 'bir biçim ve öz' olarak algılanmaktadır. Yani mimari bir ürünün içeriğine/özüne bağlı olarak ifade edilmesi biçimle gerçekleşmektedir. İnsan biçimi oluştururken çevreyi tanıma sürecine girer. Tanınan çevreden alınan değerlerle biçimlendirme eylemin oluşturur. Bu eylemi gerçekleştirebilmesi için çevreyi tanıırken almış olduğu evrensel ortaklıkların sentezini yapar. Evrensel ortaklıklar ise, insanın kültürel çevresine bağlı olarak, çevresindeki nesnelere kurduğu yakınlık, bağlılık, süreklilik ve kapsama gibi ilişkileri ile belirlenen merkez, sınır, yol, yön ve alan gibi kriterlerdir. Bunlar, algılama açısından tüm insanlara yönelik, içinde buldukları kültürel değerlere göre şekil alan ortak ve temel kavramlardır. Yani insanın içinde bulunduğu çevreyle etkileşim içinde olabilmesi veya kendini yönlendirebilmek için bu temel kavramları alması, daha sonra belirli amaçlar için geometrik kavrama geçmesi gerekir, (13).

Biçim; insanın kendisiyle ve çevresiyle olan etkileşimlerinin tarihi süreç içerisindeki değişiminin bir bileşimidir. Biçime zaman içinde sürekliliğini kazandıran özellik, 'sürekli-öz'ün değişmez varlığıdır. Bu öz, herhangi bir toplumun veya uygarlığın kültürel değerlerinden hareketle ortaya çıkarak biçimde yansır. Biçimin kültürel değerden hareketle, süreç içinde değişime uğrayarak ve çeşitlilik kazanarak sürekliliği gerçekleşir, (13).

Biçim soyutun somuta yani düşünülenin gerçeğe yansımasıdır. Varlığını onu oluşturan ve ona öz veren insanın birikimlerinden yani kültüründen alır. Bir anlamda istek-dilek-gerek karşılığı olduğu gibi, başka bir ifadeyle bunların somut ifadesidir. Tüm biçimler çevrelerine ve özlere bağlı olarak değişim göstererek iç ve dış ilişkiler ile gerçeklik kazanırlar.

Biçimi oluşturan öz sürekli bir değişim içindedir. Bu değişim biçimle çatışarak onu yeniden oluşturur. Oluşan her yeni biçim yeni bir öz demektir. Değişim ise, özün kendine biçim içinde yeterli görmesine kadar sürer. Olaya farklı bir boyut kazandıracak olursak, insan içinde bulunduğu çevrenin

kültürel değerlerine göre yetişir. Bu değerler içindeki gelişimini kültürle doğru orantılı olarak sürdürür. İçinde bulunduğu biçimi, toplumun kültürel değerlerine karşı belli bir süre yeterli görür. Yani, biçimin yeterliliği, toplumun ve kültürün değişimine, özetle biçime yansıyan öz'ün değişimine kadar sürer. Böylece ortaya yeni bir biçim yeni bir anlayış çıkar. Kültüre bağlı olarak biçimi öz oluşturur. Biçimin daha ön plana çıktığı yerde öz eskimiş olur veya değişime uğrayarak biçim için yeni boyut kazanır.

Mimari çevreye bilgi kaynağı olarak bakıldığında, çevrede oluşan yapılar ya da yapılar bütünü ve dolayısıyla biçimler, bilgi ileten işaretler olarak yorumlanabilir. İşaretler kuramı açısından bir işaret;

- . Dizimsel (syntactic)
- . Anlamsal (semantic)
- . Yararsal (pragmatic)

olmak üzere üç ayrı yöne sahiptir, (20), (21), (22), (23), (24), Eco'ya göre, işaretlerin yan anlamları;

- . Tarihsel
- . Estetik
- . Mimari

yan anlamlar olmak üzere üç başlıktan oluşur. Tarihsel yan anlamlar; yüz yılların havasını ortaya koymaları, kültürel tanımların ispatı olmaları, kaybolmuş değerlerin üzerinde yaşamaları, bugüne kalabilen dokuların, tarihsel özelliklerin özelliklerini bulundurmaları, yaşanmış olayların yorumunun, onlar hakkında bir fikre varabilmenin yapılması.... gibi oluşumlar olarak açıklanmaktadır, (25).

Aksoy, biçim ile simge arasındaki farkı şöyle açıklamaktadır; Biçimin simge olması, insanın çevresini bütünleyen biçimlerin anlık algılarının çağrışımlar oluşturmasıdır. Algısal biçim+çağrışımsal biçim=simge, (16). Bu denklemle, işlevsel biçimler algılanarak (tarihsel süreç içinden geçerek) yorumlanarak simge kavramına ulaştırılır. Burada dikkat edilmesi gereken, biçim ve simge arasındaki farktır. Biçimi oluşturan öz'dür. Öz'ün eskidiği yerde biçim ön plana çıkar. Dış çevre ile olan ilişkisini de dengelemişse, simge haline gelir. O halde, biçim belirli oranda kişisel taşımasına karşın, simge toplumsaldır. Simgenin kullanımı bilinçli bir tercihe dayanmasına karşın, biçim her zaman kullanılabilir. Çünkü, biçimin kendisi tarihsel olmayıp, barındırdığı kültürel değerler tarihseldir. Sonuç olarak, simgeler de ait oldukları dönemin kültürel değerlerini yansıttıkları için tarihseldirler.

Biçimlerin kullanımı, toplum yapısına göre değişkenlik gösterir ve biçimlerin kullanımı ve geleceğe aktarılma süreci iki şekilde gerçekleşir;

- . Biçimin kesintisiz kullanımı,
- . Biçimin kesintili kullanımı ya da yeniden keşfi.

Biçimin kesintisiz kullanımı, toplum tarafından da benimsenmiş belli biçimlerin simgeleşerek yeniden kullanımınıdır. Tüm üsluplar değişmelere rağmen, biçimlerin kullanım yerinin olmasıdır. Örneğin, merkez kubbe Osmanlı Döneminde ortaya çıktığından günümüze kadar kullanılan biçimdir. Biçimin kesintili kullanımı ise, kullanım sürecini tamamlayıp unutulmuş biçimlerin uzun bir aradan sonra yeniden keşfedilmesidir. Rönesans'a aktarılan Roma biçimleri ve günümüzde mimari akımlardan birini teşkil eden Post-Modern mimari bu gruba örnek verilebilir, (19).

Biçimin kullanım süreci toplum yapısının değişimiyle doğru orantılıdır. Ünlü düşünürlerden Hegel şöyle demektedir; Her biçim gerçek değildir, ancak kendi özüne uygun olan biçimler gerçek biçimlerdir, (26).

Kortan, biçimsel düzeni şu şekilde açıklamaktadır; soyut anlamları bir yana bırakılırsa, biçim kavramı bir nesnenin genel biçimini belirleyen sınırlarının sürekliliği ile oluşan biçimsel düzenini ifade eder. Mimarlıkta biçim kavramı, benzer şekilde, nesnenin (kitlenin) veya boşluğun (mekânın) sahip olduğu biçimin bütünsel, genel düzenidir. Kitlenin veya mekânın biçiminden söz edilebileceği gibi, parçaların ya da elemanların biçimlerinden de söz edilebilir (çatı biçimi, cumba biçimi vb. gibi). Binaların (yapıların) kitlesel dış biçimlerinin genel düzenini biçimsel açıdan etkileyen kalıcı, temel unsurlar;

- .Biçime genel karakterini veren biçimsel ilkeler, tutumlar,
- .Biçimi oluşturan parçalar, biraraya getirilişleri, ilişkileri,
- .Boyutlar, büyüklükler,
- .Oranlar,
- .Konum ve yönelme,
- .Hareketlilik, (27) olarak sıralanabilir.

Vitrivius, estetik etkinliği yaratan temel kavramları;

- .Düzen,
- .Yerleşim,
- .Uyum,
- .Bakışım,
- .Donatım,
- .Dağılım,

olarak sıralamaktadır. Düzen; yapıda bir elemanın gerek kendi içinde, gerekse birbirine göre oranlı olarak boyutlandırılması, yerleşim; yapıda belli birimlere göre boyutlandırılmış olan elemanların en uygun biçimde biraraya getirilmesi, uyum; yapı bütünüde olduğu gibi tüm elemanların da bir tüm içinde tartımlı, zarif görünümü, bakışım; yapının elemanları arasındaki ahenk ve bir bölümün diğer bölüm ile karşılıklı etkileşimi, donatım; yapının zevkli olarak biçimlendirilmiş olduğu kabul edilen belli bölümlerden oluşan hatasız görünümü, dağılım; malzeme ve yapı alanının en iyi biçimde dağıtımı, değerlendirilmesi ve

kullanımı (tasarruf) olarak açıklanmaktadır, (28). O halde, biçim tek başına değil bir bütün içinde kullanıldığında anlamını daha iyi bir şekilde ortaya koyabilmektedir. Yani, onu oluşturan öz'ü ve bütün içindeki yeri önem taşımaktadır.

Gestalt ilkelerinde, biçimin dinamizmi şöyle açıklanmaktadır;

- Bazı açılardan düzenlemenin sahip olabileceği en önemli özellikler biçimdir.

- Görsel biçimler ya dinamik ya da onların gerisindeki dinamik süreçlerin çıktılarıdır.

- İlk ve basit düzenlemeler zemin üzerindeki niteliklerdir. Tüm görsel biçimler şekillendirilmiş bir kısım ve zemin adı verilen bir arka plân olmak üzere en az iki, ayrılabilir yana sahiptirler.

- Görsel biçimler, biçimin örgütlediği bir ya da daha fazla ağırlık merkezine sahiptirler. Ağırlık merkezinin biçim üzerindeki etkisi önemlidir.

- Görsel biçimler kimliklerini yitirmeden görsel alan üzerinde bir başka noktaya, bir başka bölgeye, bir başka yönlenmeye, başka bir renge dönüştürülebilirler.

- Görsel biçimler değişime karşı durma eğilimindedirler, bozucu güçlere karşı yapılarını korurlar.

- Biçimler egemen koşulların olanak verdiği ölçüde iyi olurlar.

- Görsel biçimler yenilerini üretmek üzere birleşebilirler. Basit biçimler karmaşık olaylardan, aynı güçte olanlar farklı güçte olanlardan daha kolay birleşirler.

- Görsel biçimin bir yanındaki bir değişiklik biçimin diğer kesimlerini ve yanlarını etkiler. Görsel biçimin bir kısmının değiştirilmesi tüm biçimini değiştirir. Biçim ne kadar iyiyse etkisi o kadar güçlüdür.

- Görsel biçimler bir bütün gibi ortaya çıkma ve yokolma eğilimindedirler.

- Görsel biçimler, biçim almamış bütünlere göre akılda kalmalarını kolaylaştıran ard etki bırakırlar. Daha önce biçimin bütünüyle görüşmüş olan bir biçim parçası, yeniden bir biçim parçası olarak görüldüğünde biçimin tümünü hatırlatma eğilimindedir (üretim yasası).

- Olgusal (Phenomenal) mekânlar isotropic değildirler, farklı yönlerde farklı özellikler taşırlar, (20).

Özetle, biçimler durağan olmayan, toplum bünyesindeki değişimlere göre değişebilen, bir bütünü oluşturabildiği gibi bütünü etkileyen, dinamik bir özelliğe sahip, çevrenin algılanmasında ve öğrenilmesinde en önemli etkinliği yüklenen ve düşünsel etkinliğin fiziksel olarak dışı vurumlarıdır.

Biçimin amaca yönelik bir etkinliği olduğu gerçeği yadsınamaz. Bu amaç belli bir görevi yerine getiriyorsa, işlev adını alır. Ancak, bu araştırmada biçimin bu fonksiyonu ele alınmamış, kültüre bağlı olarak estetik açıdan irdelenmiştir.

2.4. KÜLTÜR-BİÇİM İLİŞKİSİ

İnsan doğal yapısı gereği yaşadığı ortama kendi bünyesinden bir şeyler katmak ister ve katar. Kişisel dışavurum (personalizasyon) ya da kişiye özelleştirme eylemi olarak adlandırılan bu durumu Karaman şöyle ifade etmektedir; tasarım açısından bir yüzeyin kişice çizgisel ya da bir takım elemanlar yoluyla sınırlarının konulması anlamına gelir. Bunun sosyal işlevi yalnızca fiziksel çevrede territorial sınırları belirlemek değil, aynı zamanda kendisi hakkındaki imajı sembolik olarak dışı vurması, çevreyle özdeşleşmesidir, (29). Bu kavram sadece kişinin kendi yaşadığı mekân olan konutunda değil aynı zamanda mahalle ölçeğinden kent ölçeğine kadar geniş bir alanı kapsar.

İnsan yine doğal yapısı gereği, yaşadığı ortamdaki diğer insanlarla iletişim içindedir (toplumlararası iletişimden yoğun olarak). İletişim sonucu, yakın çevresindeki mekânlardaki değişimleri görür, algılar ve yorumlar. Sonuçta ise beğendiği değişik olguları taklit ederek veya yorumlayarak uygular. İnsanın yaşadığı ortama verdiği ya da kattığı biçim aynı zamanda onun kültürünün de bir göstergesi sayılabilir.

Hall'a göre; kültürel mekân kavramı, insanın mekân kullanım biçimini, o kültürün özel bir göstergesi olarak alan tüm gözlem ve kavramları kapsamaktadır, (30).

Kültürel doğal oluşumun dışında kaldığı ve varlık nedeni insan olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Kültürün diğer bir özelliği insanın toplumsal bir varlık olmasından kaynaklanan iletişim olgusudur. İnsan içinde bulunduğu kültürel çevrede, iç ve dış dünyanın bilincine vararak, kendini yeniden tanıyacağı bir nesne yapmaya yönelir. Bir yandan ruhsal varlığını ön plâna çıkararak içinde oluşturduğu nesnel gerçekliği simge yoluyla, dışsal olarak da gerçekleştirerek ruhsal özgürlüğünü tatmin eder. Bunu da, kendinde olanı, duyusal görünüm, diğer şeylerin ve kendi bilgisinin erişebileceği düzeye koyarak, çift yönlü olmasından kaynaklanarak yapar. Yani içindeki özü ve çevresini (kültürel ve fiziksel çevre) kullanarak bir biçim yaratır. Bu biçim insan için yararlı olduğu kadar estetik olanın birlikte anlam kazandığı kültürel bir oluşumdur. Dolayısıyla kültürel yaşamın doğrudan biçime aktarıldığı ve ona ait özün yaşama geçirildiği ilişkiler sistemi yansısını önemli ölçüde mimaride bulur.

Sonuç olarak, biçimlerin toplum yaşamı ve dolayısıyla kültürü ile doğrudan ilişkili olduğu, süreç içinde, toplum bünyesindeki değişimlerle değişime uğradığı, unutulduğu (kesintili kullanım), ya da sürekli olarak kullanıldığı (kesintisiz kullanım) ve yeni biçimler yaratıldığı ortada olan bir gerçektir.

BÖLÜM 3. TRABZON KENTİ GELENEKSEL KONUT CEPHELERİNDE KÜLTÜR KAPSAMINDA EĞİTİM DÜZEYLERİNE BAĞLI BİÇİM TERCİHLERİNİN SAPTANMASI

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE İÇERİĞİ

Kültür kapsamında eğitim düzeylerine bağlı olarak biçim tercihlerinin ortaya konması amaçlanan bu çalışmada, belli bir süreçten geçerek ve denenerek günümüze kadar gelmiş olan eski konut cephe/cephe özelliklerinin biçimsel açıdan değerlendirilmesi yapılarak, günümüz mimarisinde ne ölçüde kullanılabileceği tartışılmakta ve öneriler sunulmaktadır.

Farklı eğitim düzeylerine sahip denek grupları ile yapılan beğeni tercihleri sıralaması ile belirlenen cepheler üzerindeki nesnel çalışmaların değerlendirilmeleri araştırmanın sonuçlarını ortaya koymaktadır.

Araştırmada izlenen çalışma yöntemi aşağıdaki aşamaları içermektedir:

- . Çalışma alanının belirlenmesi,
- . Konut cephe örneklerinin belirlenmesi ve incelenmesi:
 - Kırsal Alan
 - Osmanlı Dönemi
 - Rum Dönemi
 - Melez (Hybrid) Dönem
- . Öznel değerlendirme aşaması,
- . Nesnel ölçümler aşaması.

3.2. ÇALIŞMA ALANININ BELİRLENMESİ

Çalışma alanı, Doğu Karadeniz Bölgesi-Trabzon Kenti olarak belirlenip, kentsel ve kırsal olmak üzere iki alanda incelenmiştir.

Bu iki alanda yapılan çalışmalar sonucunda, seçilen cephe örneklerinin , kültüre bağlı biçim tercihlerini içeren ayrıcalıklı ve değişik özellikte olmalarına dikkat edilmiştir. Gerek kentsel gerekse kırsal alan biçim tercihlerinde cephelerin özellikle ait oldukları dönemlerin özelliklerini yansıtması ve aynı zamanda malzemeye bağlı strüktürel biçim çeşitliliğini göstermesine de özen gösterilmiştir.

3.3. KONUT-CEPHE ÖRNEKLERİNİN BELİRLENMESİ VE İNCELENMESİ

Konut cephe örneklerinin belirlenmesine geçmeden önce, Trabzon'da konut yapılarının cephe tiplerini bakımından gruplandırılmasını oluşturacak bilgilerin elde edilmesi amacıyla, daha önce yapılmış çalışmalar incelendi ve analiz edildi. Bu analiz çalışmasında özellikle;

- . 'Eski ve Yeni Görünüşlerin Öznel İzlenimleri ve Nesnel Ölçümü', (31).
- . 'Trabzon Taş Yapı Konut Mimarisinde Cephe Elemanlarının Estetik Ağırlıklı İncelenmesi', (32).
- . 'Tarihi Çevre İçinde Mimari Tasarım ve Süreci Üzerine Bir Araştırma', (33).
- . 'Mekân-Kimlik-Kimliklendirme/Trabzon Sokakları Örneği', (34).
- . 'Biçimlendiren Etkenler Açısından Doğu Karadeniz Kırsal Kesiminde Geleneksel Evlerin Yapı Özellikleri', (35).
- . 'Trabzon'da- Eski ve Yeni Konut Cephelerinde Proporsiyonlar Üzerine Bir İnceleme', (36).

- 'Köyde Mimari-Doğu Karadeniz', (37).

başlıklı çalışmalar, konut örneklerinin belirlenmesi aşamasında başvuru kaynakları olmuştur.

Kaynak araştırması ve yerinde saptama çalışmalarına bağlı olarak, yapılan araştırmada kullanılacak cephe örneklerinin farklı dönemler ve üslûplar açısından; malzeme, strüktür ve biçime bağlı olarak dört ayrı grupta incelenebileceği ortaya konmuştur. Bu gruplar şöyle sıralanabilir:

- Kırsal Alan
- Osmanlı Dönemi
- Rum Dönemi
- Melez (Hybrid) Dönem, (31).

3.3.1. KIRSAL ALAN

Trabzon Kenti kırsal alan mimarisini, cephe karakteristiklerine bağlı olarak;

- . Ahşap iskeletli duvar,
- . Ahşap yığma duvar,
- . Taş duvar, sistemi olarak üç ana başlık altında inceleyebiliriz.

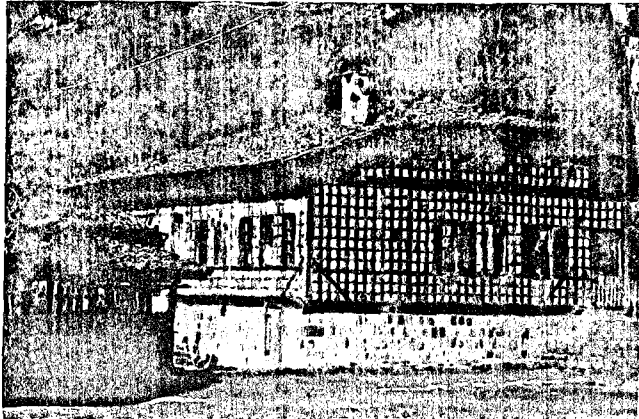
Bölgenin yapı malzemesi, kullanım kolaylığı ve kolay bulunabilmesi nedeniyle ahşaptır. Bu malzemeyle gerçekleştirilen sistemlerden en çok uygulananı, yapım kolaylığı ve hızlılığı nedeniyle ahşap iskeletli duvar sistemidir.

Bu sistemlerin yapım sistemleri ve dolayısıyla cephe özellikleri açısından genel özellikleri şunlardır;

1. TAŞ DUVAR SİSTEMİ; Trabzon kenti taş duvar kalitesi ve yapıdaki konumu açısından doğu ile batı yerleşimlerinde farklılık gösterir. Batı yerleşimlerinde eğimin aşağı kısmında ve diğer yan cephelerinde, doğuda ise daha çok eğime gelen yerlerde kullanılmıştır.
2. AHŞAP YIĞMA DUVAR SİSTEMİ; Bu sistem 2-5 cm. kalınlığında tahtaların veya kütüklerin köşelerde, birbirleri üzerine kurtboğazı geçme ile bindirilmesi suretiyle yapılır.
3. AHŞAP İSKELETLİ DUVAR SİSTEMİ; Yapım sistemleri açısından üç kısımda incelenebilir;
 - . Göz Dolma: Bu yapım sisteminde 5x10 cm. dikmeler, 15-25 cm. ara ile çepeçevre taban kirişi üzerine oturur. Köşelerde ve bölmelere isabet eden yerlerde geçme detayını halledebilmek için kare kesitli dikmeler kullanılır. Dikmelere ufki bağlantı yapıldığında, kare şeklinde göz göz bir desen elde edilir ve buna göz dolma sistem denir.
 - . Muskalı Sistem : Yapım özellikleri bakımından göz dolma sistemi ile aynıdır. Burada dikmelere çapraz olarak bağlantı yapıldığı için üçgen biçimler ortaya çıkar, buna muskalı sistem denir.
 - . Ahşap Dolma : Bu yapım sisteminde iki direk arası 2-5 cm. kalınlığındaki tahtaların üst üste konulması ile örülen duvar örgüsüne, ahşap dolma denir.

Yukarıda açıklanan yapım sistemleri ile ortaya çıkan cephe karakteri farklı olmaktadır. Yapım sistemleri cepheye yanısırdığı için, bu özellikler cephe karakteristiklerinden biridir. Yapım sisteminin getirdiği kısıtlamalara bağlı olarak, diğer cephe karakteristikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir;

- Pencere biçimleri; genellikle düşey dikdörtgen ve ahşap lentoludur (pencere genişlikleri yapım tekniklerinin getirdiği zorunluktan ve iklimsel faktörlerden dolayı 70-100 cm. arasındadır).
 - . Pencere en-boy oranı yaklaşık olarak 1:2 dir.
 - . Pencere, çoğunlukla kapaklı (ahşap sürmeli) ve eşit aralıklarla bölüntülüdür.
- Çıkmalar; açık ve kapalı olmak üzere ikiye ayrılır. Daha çok servis mekânlarının cephede yansıması amacına yönelik olup, çıkma örnekli konut tipine ve özellikle kapalı çıkma örneklerine az rastlanır. Açık çıkmalar balkon niteliğinde olup, genellikle yapı güney cephesinde yer alırlar.
- Girişler; plânlamanın getirdiği etkiyle, çoğunlukla çift giriş bulunur. Arazi eğimine bağlı olarak, eğimin fazla olduğu yerlerde girişler yan cephelerde yer alırlar, (35), (37).

Şekil 3.1. Kırsal Alanda Bir Konut Cephesi

3.3.2. OSMANLI DÖNEMİ MİMARİSİ

Ahşap ve taş malzemenin kullanıldığı ancak, ahşabın daha ağırlıklı yer aldığı mimari dönemdir. Daha çok geleneksel Türk evi mimarisinin özelliklerini yansıtır. Cepheler açısından genel özellikleri aşağıdaki gibidir;

- Yapılar genellikle 2-3 katlı olup, karkas sisteme göre yapılmışlardır.
- Cepheler sokağa açık değildir. Mahremiyet anlayışından kaynaklanan bahçe-bahçe duvarları ile özellikle zemin katlar kapalı tutulmuştur.
- Her katın işlevi cephelerden belirgin şekilde hissedilir;
 - . Zemin katta, depo, mutfak ve kış odası,
 - . İkinci katta, yaşama ve yatak odaları,
 - . Varsa, üçüncü katta yatak odaları (misafir yatak odaları dahil) yer alır.
- Yapılar ahşap karkas sisteme göre yapıldıklarından ve malzemenin hava etkilerine dayanımı az olduğu için, çatı saçak genişlikleri oldukça fazladır. Saçak genişlikleri 40 ile 150 cm. arasında değişim gösterir.
- Cephelerde simetri hakimiyeti oldukça belirgindir.
- Pencereler; mekânların kullanım amaçlarına göre önem kazanır;
 - . Zemin katlarda, genellikle sağır duvarlar üzerinde küçük pencereler (delikler) yer alır (zemin katlarda depo, kiler gibi küçük mekânların yer alması nedeniyle)
 - . Üst katlarda ise pencere kullanımı yoğundur. Özellikle sofa mekânında yapılan çıkmalar (cumbalar) üzerindeki pencereler fazla tutulmuştur.
 - . Pencere biçimleri genellikle düşey dikdörtgendir ve en boy oranı ise 1:2 dir.
 - . Pencere bölümleri eşittir (modüler).

- Yapı yüzeylerinde düşey ve yatay hakimiyeti sağlayan ahşap bantlar kullanılmıştır :
 - . Köşelerde düşey
 - . Katlar arasında yatay
- Çıkmalar; cephelerde belirgin olarak kullanıldıkları için ilgi noktalarını oluştururlar. Buldukları mekânın öneminden dolayı (genellikle ortak yaşama mekânı sofalar) yani, iç mekânın önemini dışa yansımalarının göstergesi olarak bol pencerelidirler. Çoğunlukla bahçe-sokak cephesinde ve kapalı çıkmalar ağırlıklı olarak yer alır. Strüktürlerine göre üçe ayrılırlar;
 - . Basit konsol,
 - . Bindirmeli,
 - . Payandalı çıkmalar.
- Girişler; yapıdaki konumlarına göre iki gruba ayrılırlar;
 - . Yapı-sağ veya sol yanında
 - . Yapı-orta ekseninde
 - . Bazen sokak zemininden birkaç basamakla yükseltilmişlerdir, (34), (38), (39).

Şekil 3.2. Osmanlı Dönemi Konut Mimarisi Örneği

3.3.3. RUM DÖNEMİ

Genellikle taş malzeme ağırlıklı olup, cepheler açısından genel özellikleri aşağıdaki gibidir;

- . Yapılar genellikle 2-3 katlıdır.
- . Cepheler sokağa paralel ve açıktır.
- . Her katın işlevi cepheden belirgin olarak hissedilir;
 - Zemin katlar mufak ve depo,
 - İkinci katlar yaşama ve yatak katı,
 - Varsa üçüncü katlar misafir ve yatak katı.
- . Çatı bitimlerinde, taşın hava etkilerine dayanıklı bir malzeme olmasından dolayı saçaklar çok az olup 15-20 cm. arasında değişim gösterirler.
- . Yapı cepheleri çoğunlukla simetriktir. Simetri yatayda olduğu kadar düşeyde de belirgindir.
- . Cephelerde yatay ve düşey bantlar etkili öğeler olarak kullanılmıştır;
 - Köşe noktalarında düşey,
 - Katlar arasında yatay bantlar.
- . Yatay ve düşey bantlar süs öğeleri olarak ele alındıklarından dolayı ince bir taş işçiliğine sahiptirler.
- . Çıkmalar;
 - Açık ve kapalı olmak üzere iki grupta toplanırlar.
 - Açık çıkmalarda yatay bantlar kullanılmamıştır. Düşey bantlar egemendir. (Aynı zamanda süs öğeleri olarak kullanılmışlardır)
 - Çıkmalar (konsol olanlar hariç) payandalarla desteklenmiştir. Malzeme olarak taş veya çelik kullanılmış olup, genellikle üzerlerinde süs öğeleri yer alır. Çelik payandalı çıkmalar 60-70 cm. bulurken, taş payandalı çıkmalarda bu uzunluk, taşın yataydaki taşıma gücü zayıf olduğu için 20-30 cm. arasındadır.

. Zemin katlar sokak seviyesinden birkaç basamakla yükseltilmiş ve elde edilen su basmanı yüksekliğine bodrum kat pencereleri yerleştirilmiştir.

. Girişler;

- Genellikle yapı orta ekseninde, bazen de yanda yer alırlar.
- Basamaklı olarak vurgulanmışlardır.
- Giriş üzerinde getirilen çıkma ve kapı üzeri pencerelerle girişler vurgulanmıştır (Bazı örneklerde olduğu gibi bu etki için kapı yüzeyi cepheden içeri çekilmiştir).

. Pencereler;

- Ağırlıklı olarak dikdörtgen ve dikdörtgen üzeri kemer biçimli olup, üzerlerinde kilit taşı yer alır ve lentoludur.
- . Sokak cephelerinde, özellikle çıkma yüzeyinde bol pencere bulunur.
- . Pencere üzerinde yer alan lentolar süs öğeleriyle bezenmiştir, (32), (33).

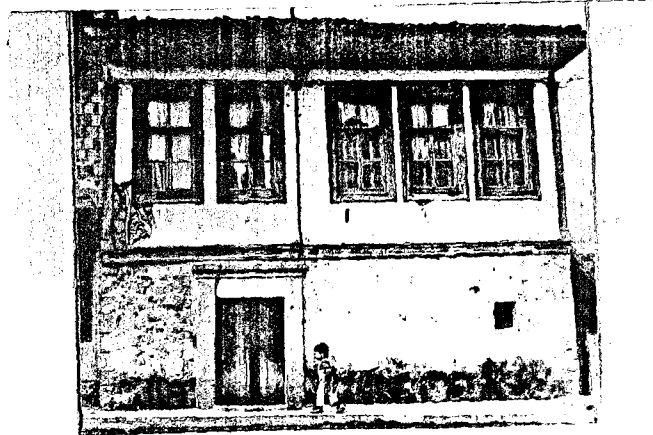

Şekil 3.3. Rum Dönemi Konut Mimarisi Örneği

3.3.4. MELEZ (HYBRID) DÖNEM

Rum mimarisi etkileşimli Osmanlı-Türk mimarisini içerir. Çoğunlukla ahşap ve taş malzeme karışımı yapılar olup, Rum mimarisinin bazı özelliklerini bünyesinde barındırır. Cephe karakteristikleri aşağıdaki gibidir;

- Zemin kat pencerelerinde lentonun yer alması.
- Kapı bordürleri ve süs öğelerinin kullanılması.
- Yapıların sokaktaki dizilişlerinde ikiz konulara rastlanması.
- Malzeme benzetimi; Osmanlı-Türk dönemi yapısının tüm cephesinin yapay olarak taş gibi gösterilmesi, normal katlarda, köşelerde düşey taş malzemenin kullanılarak Rum tipine benzetimi yoluna gidilmesi.
- Yatay ve düşeyde yer alan kornişlerin taş olması.
- Süs öğelerinin tekrarı; çıkma üzeri üçgen biçiminin yer alması gibi, (40).

Şekil 3.4. Melez (Hybrid) Döneminden Bir Konut Cephesi

Cephe karakteristikleri açısından yapılan araştırmalar esnasında ele alınan örnekler arasında farklı karakteristikler taşıyan (yapıldığı dönemin özelliklerini en iyi yansıtan ve aynı zamanda farklı biçimler barındıran) yapı örneklerinin belirlenmesine dikkat edilmiştir. Belirlenen örnekler;

- . Literatür tarama,
- . Yerinde yapılan tespitler,
- . Röleveler;
 - Ölçümler,
 - Fotoğraflar,

aşamaları içinden geçmiştir. Seçim öncesinde (literatür tarama ve yerinde yapılan tespitler sırasında) her bir dönem için yaklaşık olarak 8 ile 12 arasında değişen örnekler belirlenmiş, daha sonra ise örnekler arasında (farklı strüktür ve biçimler taşımalarına dikkat edilerek) eleme yapılarak toplam örnek sayısı;

- . Kırsal; 2,
- . Osmanlı; 4,
- . Rum (Roma-Bizans); 5,
- . Melez; 3,

olmak üzere 14'e indirgenmiştir.

Ele alınan 4 gruptaki örnek sayısı, özellikle yapılarda biçim farklılığı (dönemini yansıtmaya ve değişime uğramamalarına da bağlı olarak) aranması nedeniyle eşit tutulmamıştır, (Şekil 3.5- 3.18).

3.4. ÖZNEL DEĞERLENDİRME AŞAMASI

Seçimi yapılan 14 yapının (tek cephe) beğeni tercih sıralamalarının saptanması iki aşamada yapılmıştır;

- a. Deneklerin seçimi,
- b. Anket çalışması-seçilen örneklere bağlı olarak.

3.4.1. DENEKLERİN SEÇİMİ

Denekler (100 kişi), farklı eğitim düzeyine göre değişik meslek ve yaş gruplarından seçilmiştir. Bu seçim için denek grupları aşağıdaki gibi belirlenmiştir :

- İlköğretim; 20
- Ortaöğretim; 20
- Yükseköğretim; 20,
- Mimarlar; 20
- Mimarlık öğrencileri; 20 kişi

Yükseköğretim grubuna giren mimarlar, diğer yüksek öğretim mezunlarından ayrı tutularak akademisyen ve serbest olmak üzere (10'ar kişi) iki grupta ele alınmıştır. Mimarların ayrı bir başlıkta ele alınışlarının en önemli nedeni, yüksek öğretim mezunlarından elde edilen verilerle bir karşılaştırma yapabilmektir.

3.4.2. ANKET ÇALIŞMASI

Örnekler üzerinde deneklerle yapılan anket çalışması iki aşamalı uygulanmıştır;

1. Somut Örnekler (fotoğraflar) üzerinde anket çalışması; belirlenen fotoğraflar ait oldukları dönemlere bağlı kalmaksızın, farklı sıralarda gösterilerek, anlamsal

derecelendirme ölçeğine (SRS) göre beğeni sıralaması istenmiştir. Bu aşamada yapıların genelde ve denek gruplarının kendi içlerindeki beğeni sıralamaları belirlenmiştir. Çalışmanın ana amacını oluşturan kültüre bağlı biçim tercihlerinin saptanması yoluna, farklı eğitim düzeyinde olan kişilerin gösterilen yapılar için ortaya koydukları beğeni sıralamalarının belirlenmesi ile gidilmiştir, (Şekil 3.5-3.18).

2. Soyut örnekler (cephelerin soyut olarak çizimi) üzerinde Anket çalışması; 1. aşamada yaptırılan anket çalışması sonucunda genel ortalamaya göre ağırlıklı olan yapılar belirlenerek, malzeme, çevre, süs öğeleri gibi açılardan (ağırlıklı olan ve yapı yüzeyinin biçimlenmesinde önemli bir etken olan yatay-düşey bantlar haricinde) soyutlanmış ve cepheler çizilmiştir. Amaç deneklerin bu gibi kriterlerden etkilenmeden beğeni tercihlerini belirlemektir. Bu örnekler birinci aşamada görüşme yapılan aynı deneklere (belirli zaman aralığından sonra) gösterilerek, bu cephelerde beğendikleri biçimler istenmiştir. Buradaki amaç eğitim düzeyine bağlı olarak biçim tercihlerinin saptanmasıdır. Yine birinci aşamada olduğu gibi görüşme yapılan grupların kendi içlerinde ve geneldeki biçim beğenileri saptanmıştır, (Şekil 3.19-3.27).

3.4.2.1. SOMUT ÖRNEKLER (FOTOĞRAFLAR) ÜZERİNDE ANKET ÇALIŞMASI

Çalışmanın bu bölümünde, farklı eğitim düzeyine (dolayısıyla farklı kültüre) sahip kişilere gösterilen örnekler (fo-

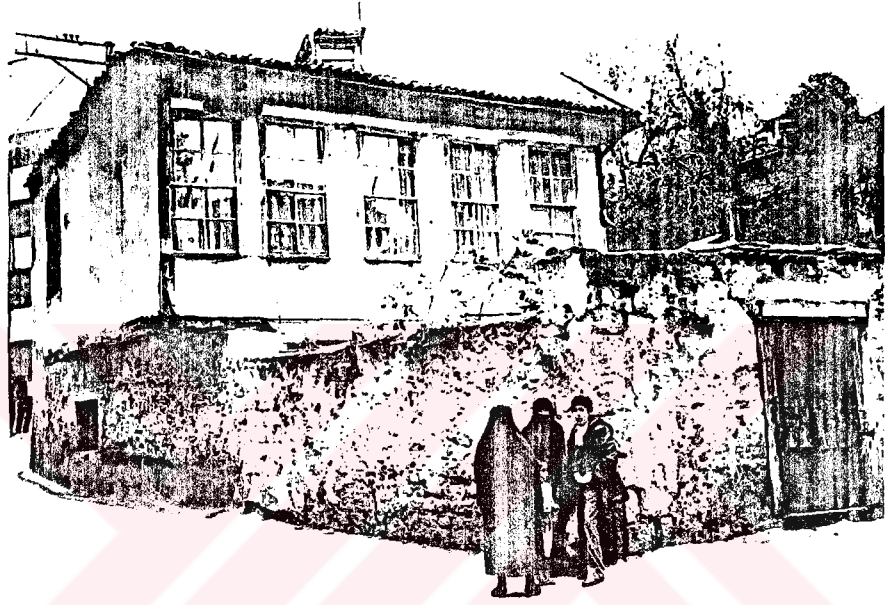
toğraflar), anlamsal derecelendirme ölçeği tekniğine bağlı olarak, beğeni tercihleri açısından değerlendirilmiştir. Seçilen gruplara bağlı olarak, her grup önce kendi içinde, sonra da genelde ele alınmıştır. Elde edilen ortalama değerler, sıralama açısından bir birlikteliğe varmak, grafiklerle kolaylık sağlamak için;

Değer Sırası	Aralık	Grafikte Gösterim
1. Sırada	1.50-yukarısı	
2. Sırada	1.00-1.49	
3. Sırada	0.99-0.50	
4. Sırada	0.49-0.00	
5. Sırada	-0.99-aşağısı	

değerleri arasında tutulmuştur.

SOMUT ÖRNEKLER (FOTOĞRAFLAR)

ŞEKİL 3 (5-18)

Konumu : Kentsel Alan (Osmanlı Dönemi)

Konstrüksiyon : Ahşap + Taş

Yer : Trabzon (Hacıkasım Mah.)

F1

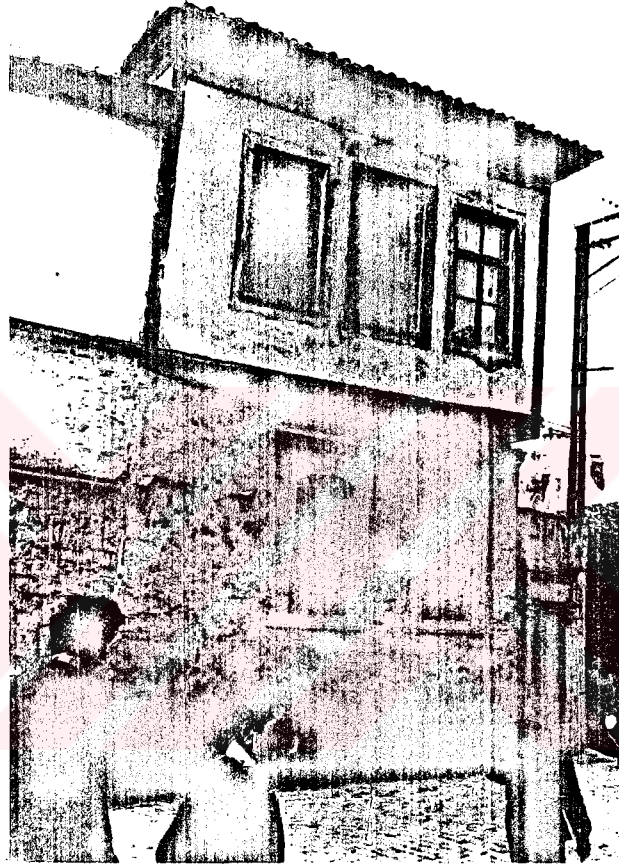

Konumu : Kentsel Alan (Rum Dönemi)

Konstrüksiyon : Taş

Yer : Trabzon (Çömlekçi Mah.)

F2

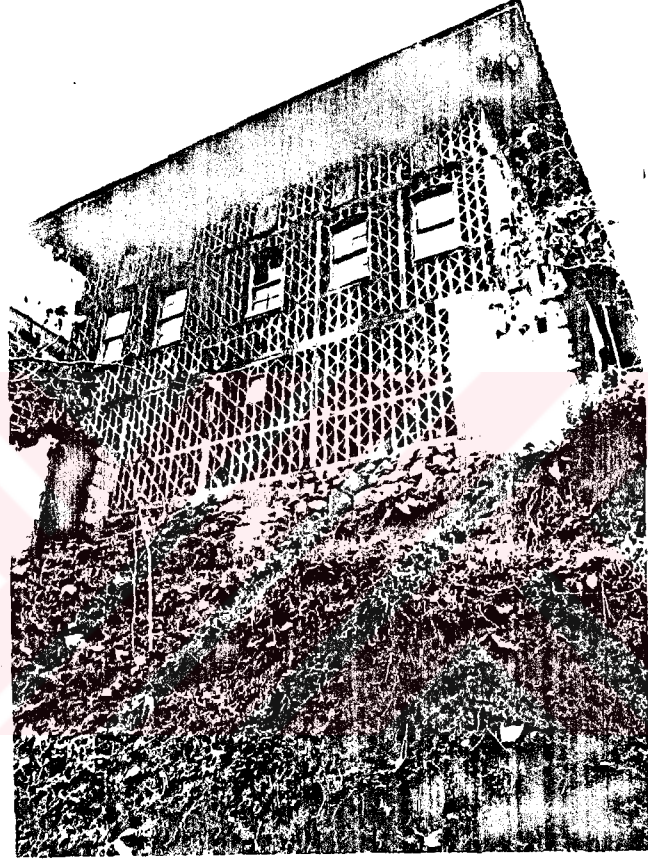

Konumu : Kentsel Alan (Melez-Hybrid-Dönemi)

Konstrüksiyon : Ahşap + Taş

Yer : Trabzon (Yenicuma Mah.)

F 3

Konumu : Kırsal Alan

Konstrüksiyon : Ahşap

Yer : Trabzon (Of)

F4

Konumu : Kentsel Alan (Rum Dönemi)

Konstrüksiyon : Taş

Yer : Trabzon (Kunduracılar Cad.)

F5

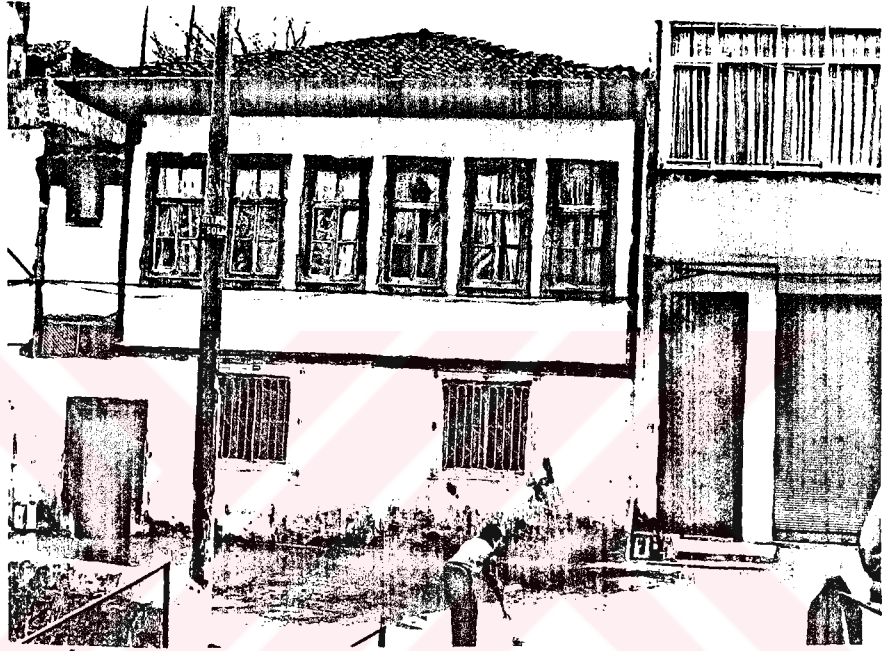

Konumu : Kentsel Alan (Rum Dönemi)

Konstrüksiyon : Taş

Yer: Trabzon (Kunduracılar Cad.)

F6

Konumu : Kentsel Alan (Osmanlı Dönemi)

Konstrüksiyon : Ahşap + Taş

Yer : Trabzon (Yenicuma)

F7

Konumu : Kentsel Alan (Rum Dönemi)

Konstrüksiyon : Taş

Yer : Trabzon (Emin Alemdar Sok.)

F8

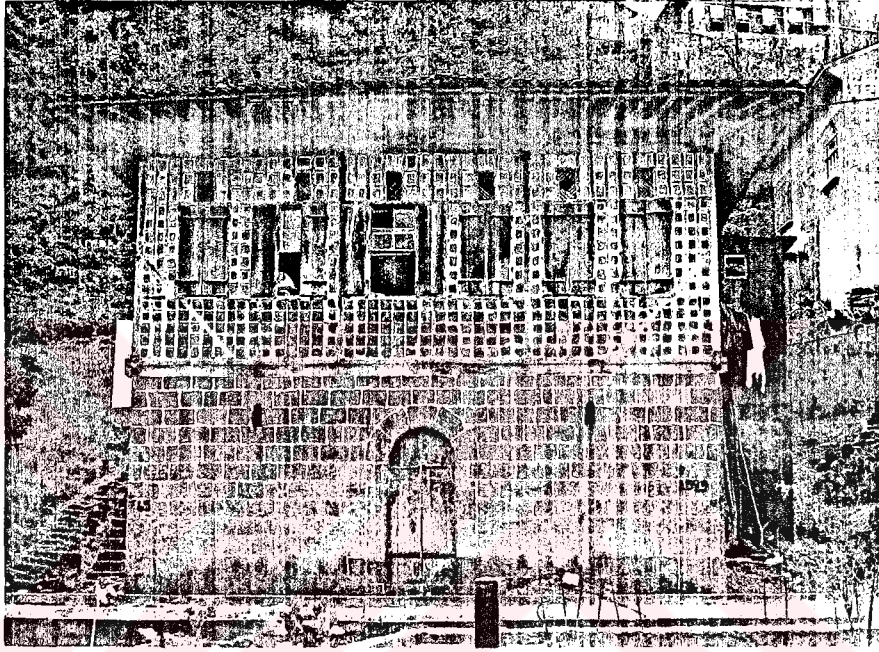

Konumu : Kentsel Alan (Melez-Hybrid-Dönem)

Konstrüksiyon : Ahşap + Taş

Yer : Trabzon (Erdoğan Mah.)

F9

Konumu : Kırsal Alan

Konstrüksiyon : Ahşap + Taş

Yer : Trabzon (Sürmene)

F10

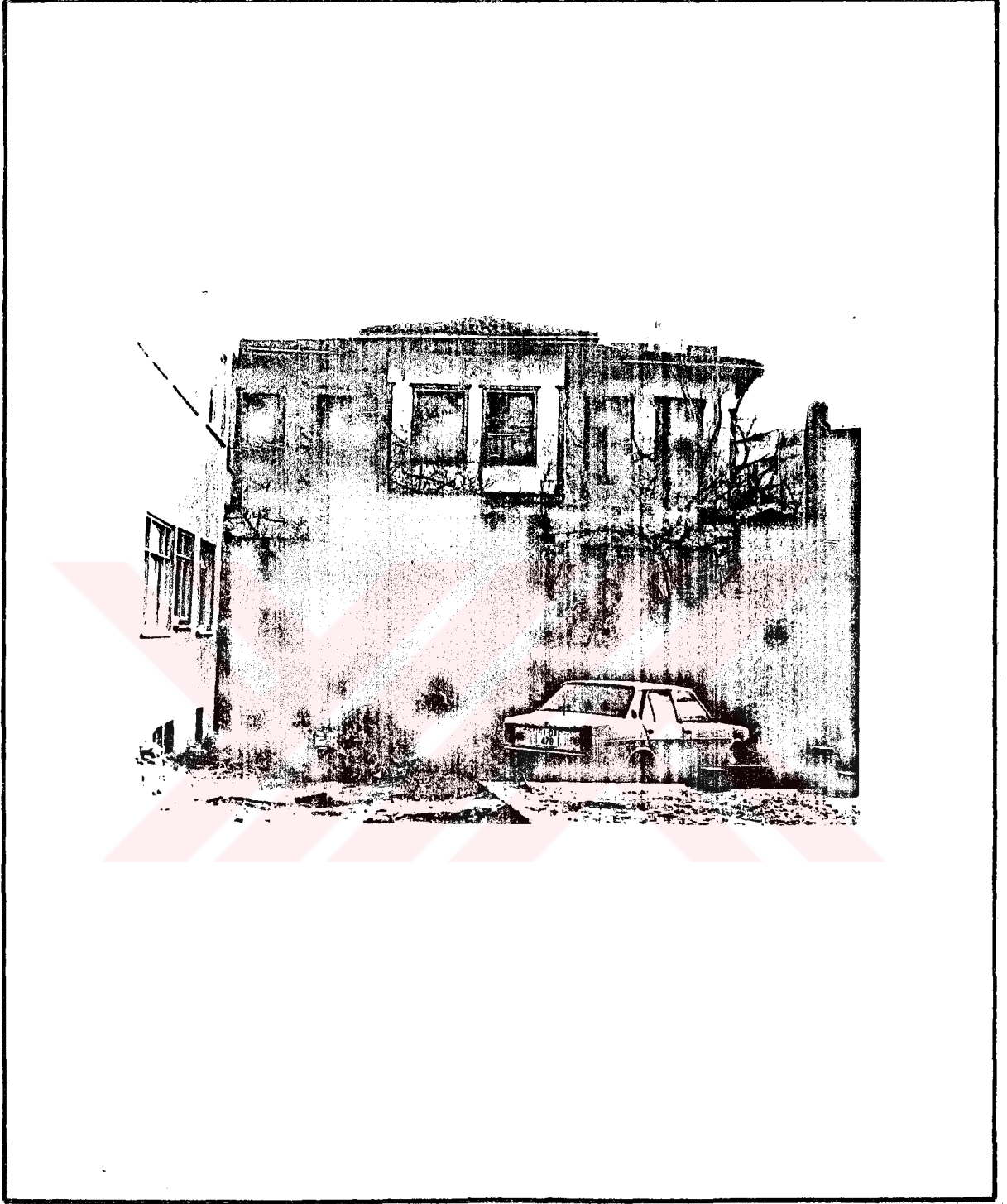

Konumu : Kentsel Alan (Osmanlı Dön.)

Konstrüksiyon : Ahşap + Taş

Yer : Trabzon (Erdoğan Mah.)

F 11

Konumu : Kentsel Alan (Osmanlı Dönemi)

Konstrüksiyon : Ahşap + Taş

Yer : Trabzon (Pazarkapı Mah.)

F12

Konumu: Kentsel Alan (Melez-Hybrid-Dönem)

Konstrüksiyon : Ahşap + Taş

Yer : Trabzon (Erdoğdu)

F13

Konumu : Kentsel Alan (Rum Dönemi)

Konstrüksiyon : Taş

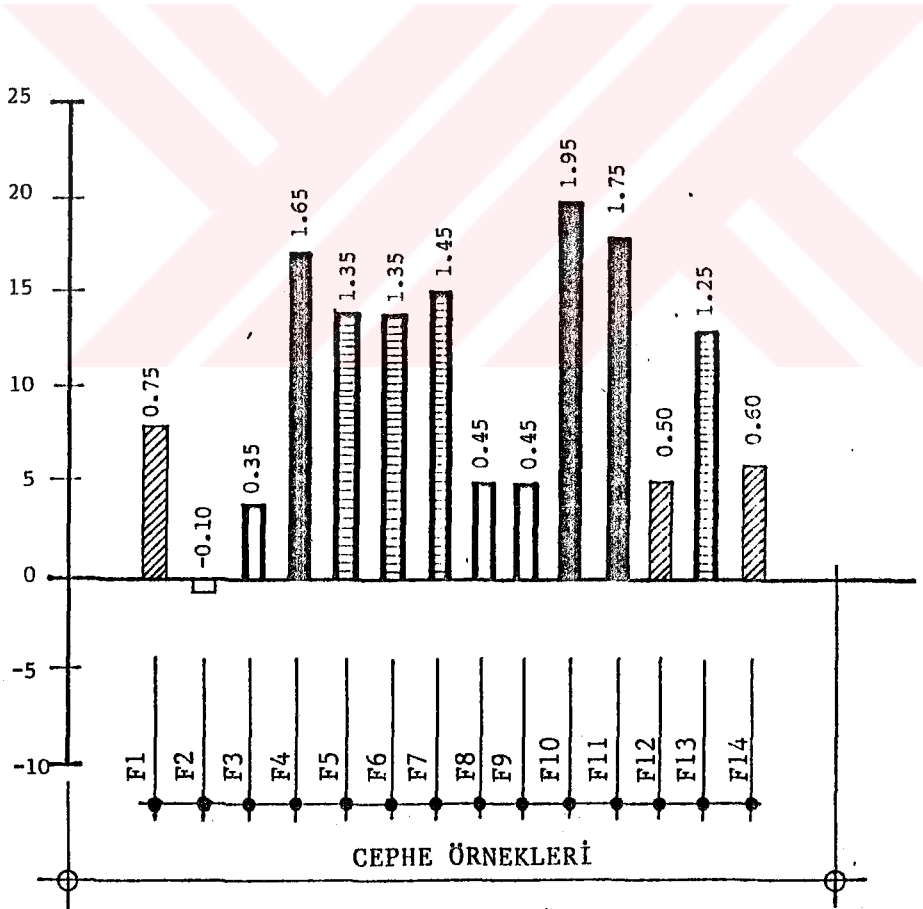
Yer : Trabzon (Tevfik Paşa Sok.)

F14

A. İLKÖĞRETİM

İlköğretim mezunu deneklerle yapılan anket çalışması sonucunda grup genelinde, ortalamaya bağlı olarak;

1. sırada; F10 (1.95), F11 (1.75), F4 (1.65),
2. sırada; F5 (1.35), F6 (1.35), F7 (1.45), F13 (1.25),
3. sırada; F1 (0.75), F12 (0.50), F14 (0.60),
4. sırada; F3 (0.35), F8-F9 (0.45),
5. sırada; F2 (-0.10), beğeni sonuçları elde edilmiştir, (Şekil 3.28).

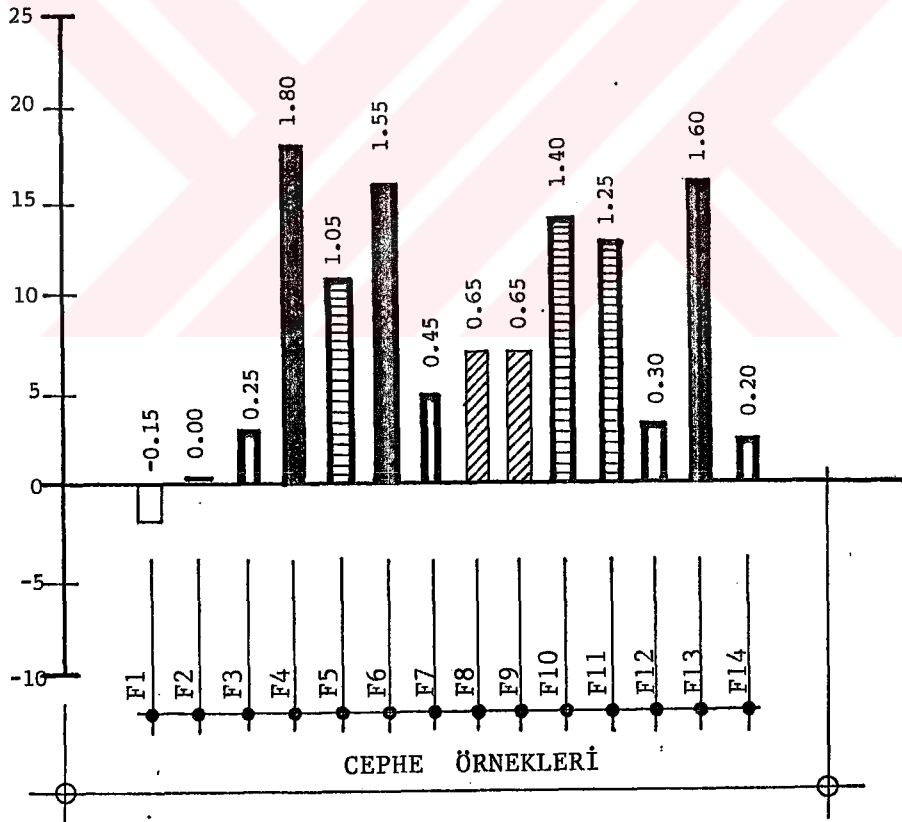

Şekil 3.28. İlköğretim Grubuna Bağlı Beğeni Tercih Yoğunluğu

B. ORTAÖĞRETİM

Ortaöğretim mezunu deneklerle yapılan görüşmeler sonucunda grup genelinde, ortalamaya bağlı olarak;

1. sırada; F4 (1.80), F6 (1.55), F13 (1.60),
2. sırada; F5 (1.05), F10 (1.40), F11 (1.25),
3. sırada; F8-F9 (0.65),
4. sırada; F2 (0.00), F3 (0.25), F7 (0.45), F12 (0.30),
F14 (0.20),
5. sırada; F1 (-0.15), şeklinde saptanmıştır, (Şekil 3.29).

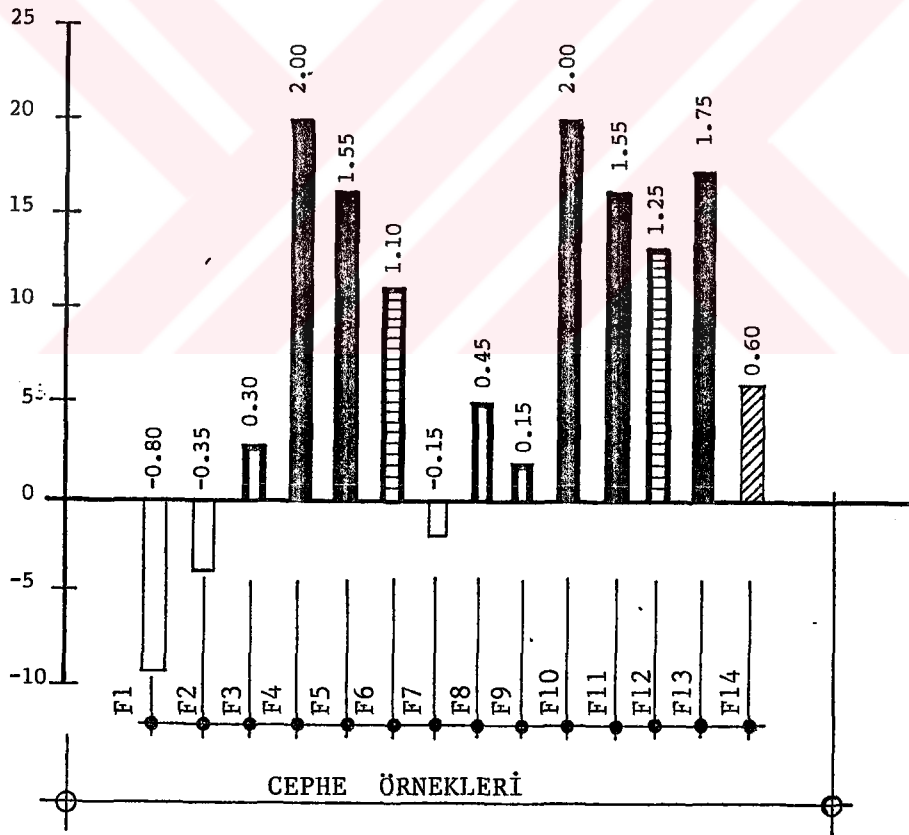

Şekil 3.29. Ortaöğretim Grubuna Bağlı Beğeni Tercihleri Yoğunluğu

C. ÜNİVERSİTE

Bu grupta yapılan anket çalışması sonucunda (mimarlar haricinde) grup genelinde beğeni tercih sıralamaları;

1. sırada; F4-F10 (2.00), F5 (1.60), F11 (1.55), F13 (1.70)
 2. sırada; F6 (1.10), F12 (1.25),
 3. sırada; F14 (0.60),
 4. sırada; F3 (0.30), F8 (0.45), F9 (0.15),
 5. sırada; F1 (-0.80), F2 (-0.35), F7 (-0.15)
- olarak belirlenmiştir, (Şekil 3.30).

Şekil 3.30. Üniversite Grubuna Bağlı Beğeni Tercihleri Yoğunluğu

D. MİMARLIK ÖĞRENCİLERİ

Mimarlık öğrencileri (her sınıftan 5 kişi) ile yapılan görüşmeler sonucunda, grup içindeki beğeni tercih sıralaması;

1. sırada; F11 (2.157, F10 (1.69),

2. sırada; F4 (1.15), F5 (1.05), F13 (1.40),

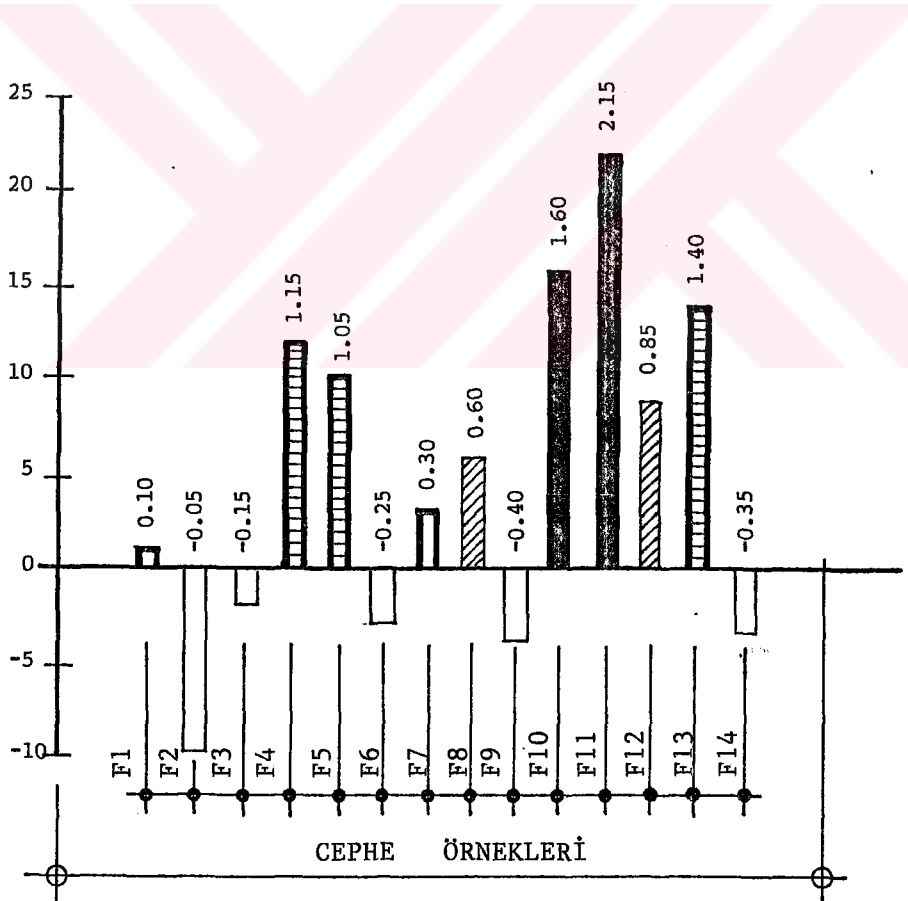
3. sırada; F12 (0.85), F8 (0.60),

4. sırada; F1 (0.10), F7 (0.30),

5. sırada; F2 (-1.05), F3 (-0.15), F6 (-0.25), F9 (-0.40),

F14 (-0.35),

olarak saptanmıştır, (Şekil 3.31).

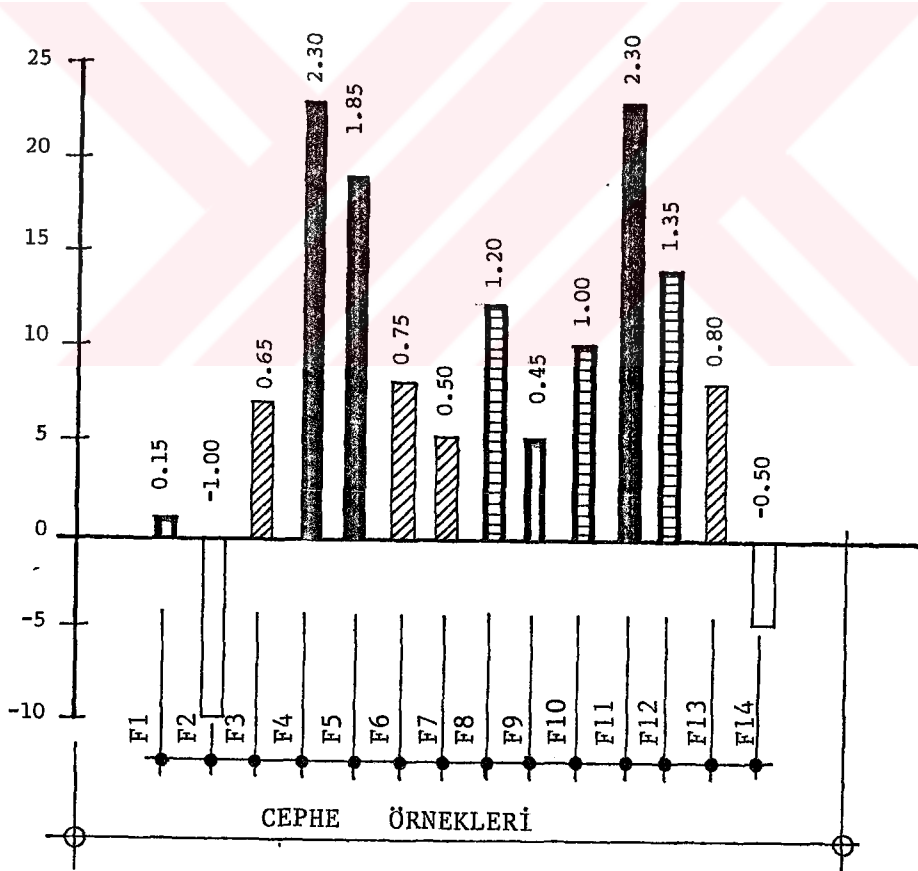

Şekil 3.31. Mimarlık Öğrencileri Grubuna Bağlı Beğeni Tercihleri Yoğunluğu

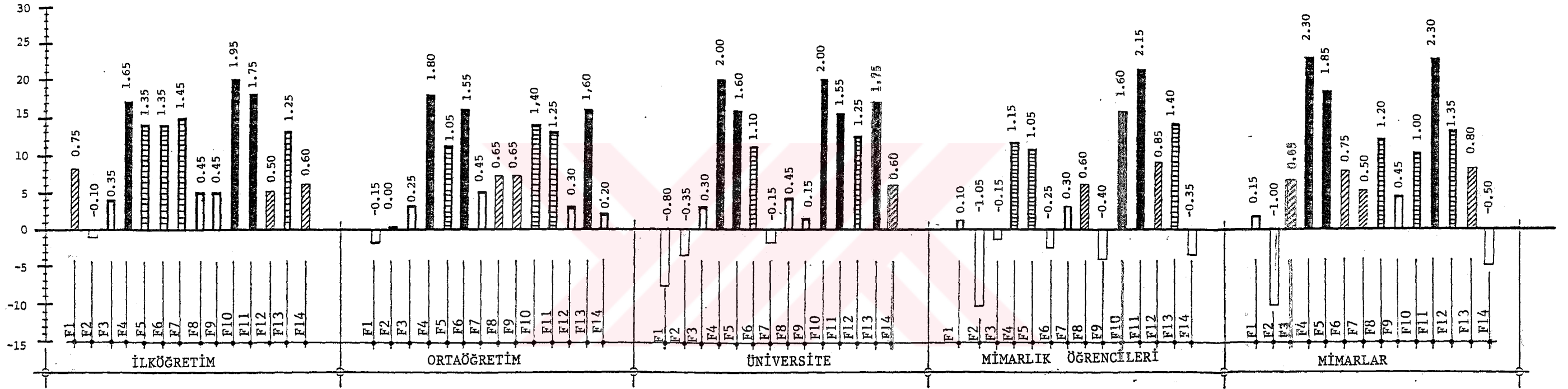
E. MİMARLAR

Serbest ve akademisyen mimarlarla (her gruptan 10'ar kişi olmak üzere) yapılan anket çalışması sonucunda, grup içindeki beğeni tercih sıralamaları;

1. sırada; F5 (1.85), F4-F11 2.30),
 2. sırada; F8 (1.20), F10 (1.35), F12 (1.35),
 3. sırada; F3 (0.65). F6 (0.75), F7 (0.50), F13 (0.80),
 4. sırada; F1 (0.15), F9 (0.45),
 5. sırada; F2 (-1.00), F14 (-0.50),
- olarak belirlenmiştir; (Şekil 3.32).

Şekil 3.32. Mimarlar Grubuna Bağlı Beğeni Tercihleri Yoğunluğu

Şekil 3.33. Eğitim Düzeylerine Bağlı Cephe Örneklerinin Beğeni Tercihleri Yoğunluğu

F. GENEL ORTALAMA

Görüşme yapılan tüm deneklerin, her bir yapı cephesi (fotoğraf) için vermiş oldukları beğeni tercihleri bu aşamada bir bütün (genel) içinde ele alınarak, genel beğeni sıralaması;

1. sırada; F4 (1.76), F10 (1.71), F11 (1.80),

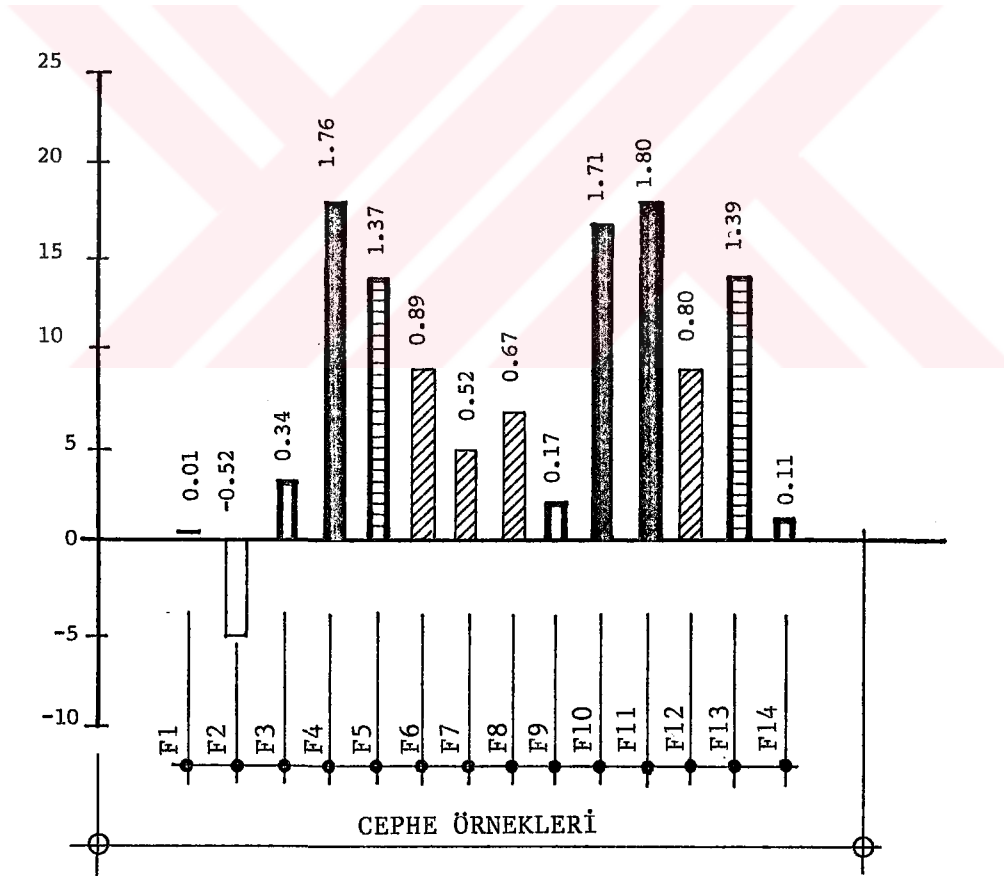
2. sırada; F5 (1.37), F13 (1.39),

3. sırada; F6 (0.89), F7 (0.52), F8 (0.67), F12 (0.80),

4. sırada; F1 (0.01), F3 (0.34), F9 (0.17), F14 (0.11),

5. sırada; F2 (-0.52),

olarak belirlenmiştir, (Şekil 3.34), (Tablo 3.1).

Şekil 3.34. Genel Ortalamaya Bağlı Beğeni Tercihleri Yoğunluğu

Tablo 3.1. FOTOĞRAFLARDAN ANLAMSAL DERECELENDİRME ÖLÇEĞİ (SRC)
İLE ELDE EDİLEN BEĞENİ TERCİHLERİ SONUÇLARI

Fotoğraf No:	İlk- öğretim	Orta- öğretim	Üniversite	Mimarlık öğrencisi	Mimarlar	Genel Ort.
F1.	0.75	-0.15	-0.80	0.10	0.15	0.01
F2.	-0.10	0.00	-0.35	-1.05	-1.00	-0.52
F3.	0.35	0.25	0.30	-0.15	0.65	0.34
F4.	1.65	1.80	2.00	1.15	2.30	1.76
F5.	1.35	1.05	1.60	1.05	1.85	1.37
F6.	1.35	1.55	1.10	-0.25	0.75	0.89
F7.	1.45	0.45	-0.15	0.30	0.50	0.52
F8.	0.45	0.65	0.45	0.60	1.20	0.67
F9.	0.45	0.65	0.15	-0.40	0.45	0.17
F10.	1.95	1.40	2.00	1.60	1.00	1.71
F11.	1.75	1.25	1.55	2.15	2.30	1.80
F12.	0.50	0.30	1.25	0.85	1.35	0.80
F13.	1.25	1.60	1.70	1.40	0.80	1.39
F14.	0.60	0.20	0.60	-0.35	-0.50	0.11

Genel ortalama sonucunda (ağırlıklı ortalamaya bağlı olarak) ilk üç sırada yeralan örnek cepheler; F4, F5, F6, F7, F8, F10, F11, F12 ve F13 ele alınarak, soyut çizimleri yapılmış ve deneklere gösterilerek, soyut örneklerdeki biçim tercihleri belirlenmiştir.

3.4.2.1.1. SOMUT ÖRNEKLERDE (FOTOĞRAFLARDA) GENEL DEĞERLENDİRME-YORUMLAR

- . Gösterilen örnek cephelerden, kırsal alan örneklerinin her ikisi, Osmanlı Dönemi örneklerden 4 taneden 3'ü, Rum Dönemi örneklerden 5 taneden 3'ü ve Melez Dönemden 3 taneden 1'i seçilmiştir. Buradan da görüleceği gibi, tercih ağırlıkları genellikle Türk Devri örnekleridir.
- . Örneklerin gösterilmesi sırasında ve sonuçlarda da saptanan bir özellik de, eğitim düzeyinin artışıyla beraber örneklere verilen sıralamaların daha belirgin olduğudur. İlkokul ve Ortaokul mezunları görüşmeler esnasında örnekler için değer verirken daha kararsız davranmışlardır.
- . Üniversite mezunları, mimarlık öğrencileri ve mimarların örnekler için (Şekil 3.33) verdikleri değerler arasında oldukça farklı sonuçlar-değerler görülürken, diğer gruplarda negatif değerler oldukça az, hemen hemen yok denecek düzeydedir. Örneğin; Üniversite mezunları F1, F2, F7, Mimarlık öğrencileri F2, F9, F14, Mimarlar F2 ve F14 için -1.00 den daha küçük değerler vermişlerdir.

3.4.2.2. SOYUT ÖRNEKLER (ÇİZİMLER) ÜZERİNDE ANKET ÇALIŞMASI

Çalışmanın bu bölümünde, farklı eğitim düzeyine sahip kişilere gösterilen örnekler (fotoğraflar) anlamsal derecelendirme ölçeği tekniğine bağlı olarak beğeni tercihleri açısından sıralandıktan sonra, genel ortalama sonucunda ilk üç sırayı alan örnekler; F4, F5, F6, F7, F8, F10, F11, F12 ve F13 ele alınarak soyut olarak çizilmiş ve beğeniye bağlı biçim tercihleri elde

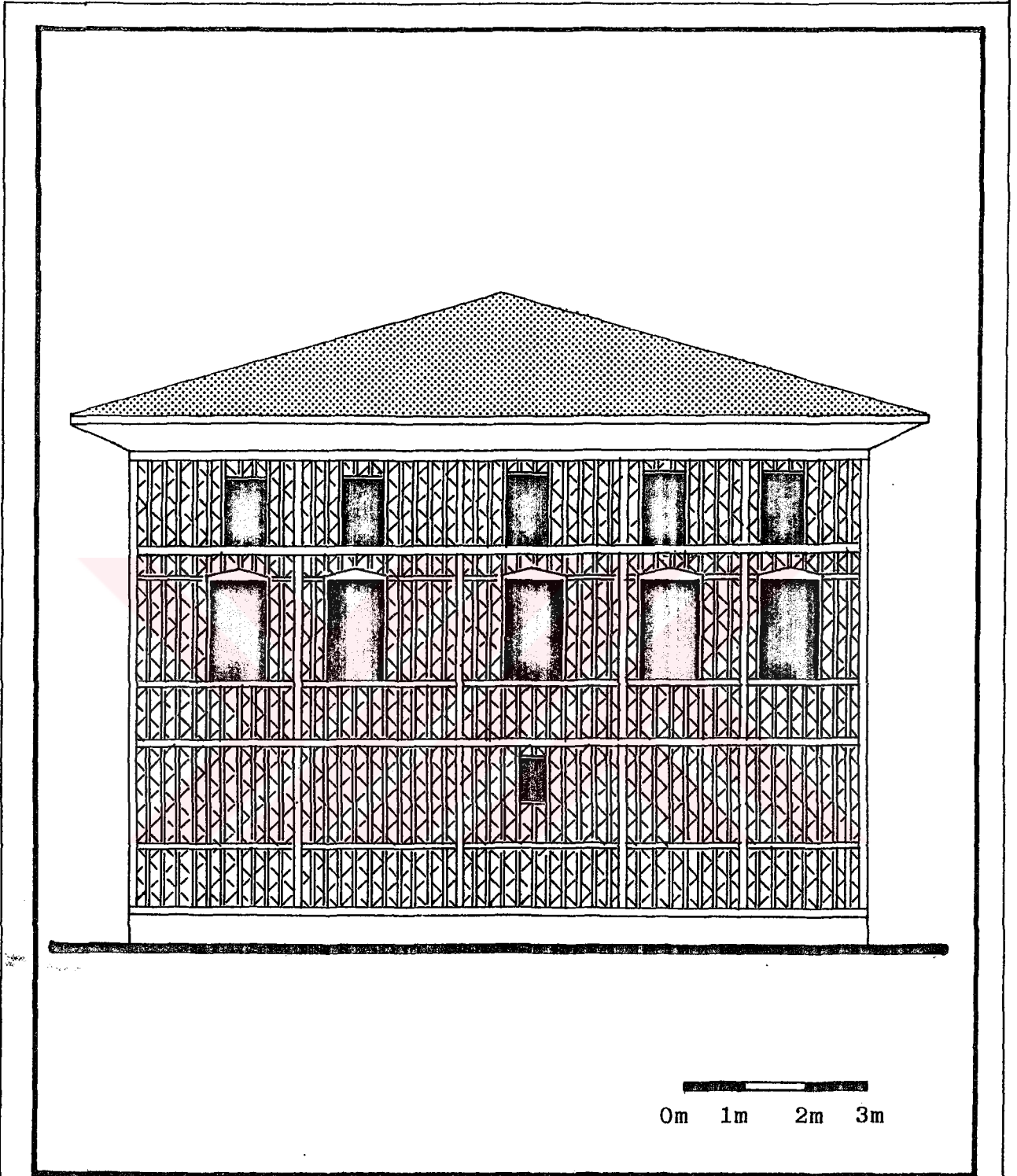
edilmiştir. Çizimler 1/100 ölçeğinde yapılmıştır, (Şekil 3.19-3.27).

- . İlk aşamada, gösterilen örnekler üzerinden elde edilen biçimler konumlarına bağlı olarak her grup için gösterilmiştir, (Tablo 3.2-3.6).
- . İkinci aşamada, tüm örnekler gruplara göre kendi içlerinde, beğenilen biçimlere bağlı olarak yüzdeler açısından belirlenmiştir. Aynı zamanda her bir örnek için de sıralama yapılmıştır, (Tablo 3.7-3.11).
- . Üçüncü aşamada;
 - Örnekler farklı olduğu ve dolayısıyla taşıdıkları biçimler de eşit sayıda olmadığı için (örneğin F6'daki daire pencere biçiminin tek olması gibi) her örnekteki biçimler ve konumlara tek tek saptandıktan sonra, her grubun her biçim-konumu için verdikleri değerlerin ortalamaları toplanıp, her bir örneğin tüm gruplar içindeki sıralamaları yüzde (%) olarak belirlenmiştir. Biçimler ayrıca, oranları açısından (kare ve kökdörtgenler olmak üzere) en/boy olarak belirlenmiştir. Kare ve kökdörtgenler haricindeki biçimler ise sadece adlandırılarak tabloda belirtilmişlerdir, (Tablo 3.12-3.20).
 - Ayrıca biçimlerin tüm gruplar genelindeki ağırlıkları-sıralamaları da verilmiştir, (Tablo 3.21-3.25).

SOYUT ÖRNEKLER (ÇİZİMLER)

ŞEKİL 3(19-27)

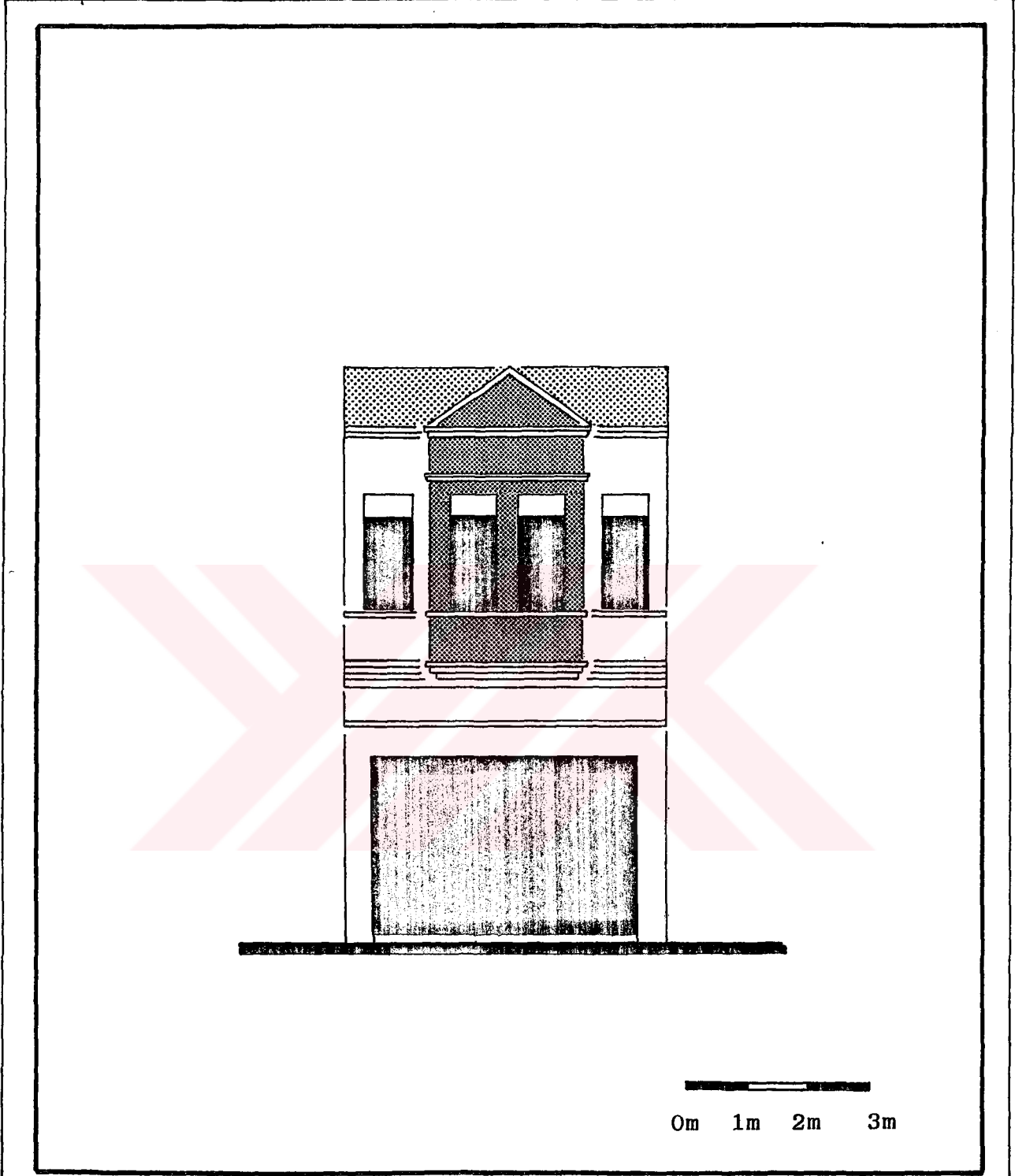

Konumu : Kırsal Alan

Konstrüksiyon : Ahşap

Yer : Trabzon (Of)

F4

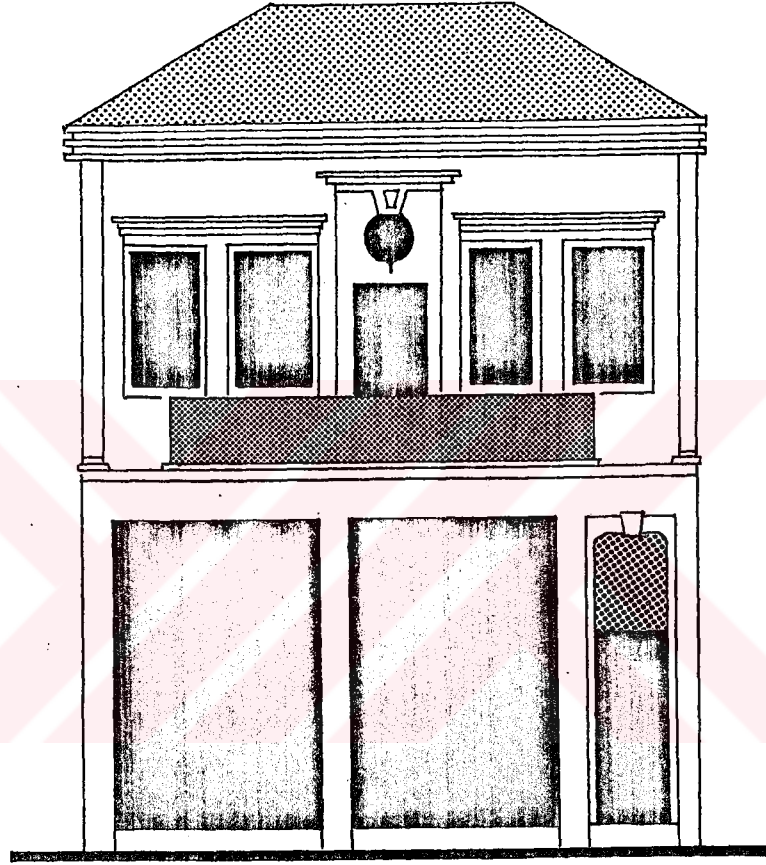

Konumu : Kentsel Alan (Rum Dönemi)

Konstrüksiyon : Taş

Yer : Trabzon (Kunduracılar Cad.)

F5

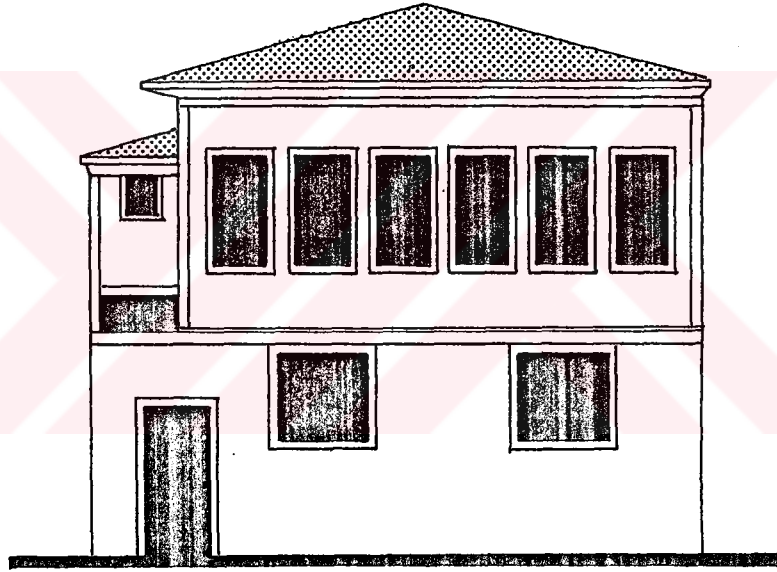
0m 1m 2m 3m

Konumu : Kentsel Alan (Rum Dönemi)

Konstrüksiyon : Taş

Yer : Trabzon (Kunduracılar Cad.)

F6

0m 1m 2m 3m

Konumu : Kentsel Alan (Osmanlı Dönemi)

Konstrüksiyon : Ahşap + Taş

Yer : Trabzon (Yenicuma)

F7

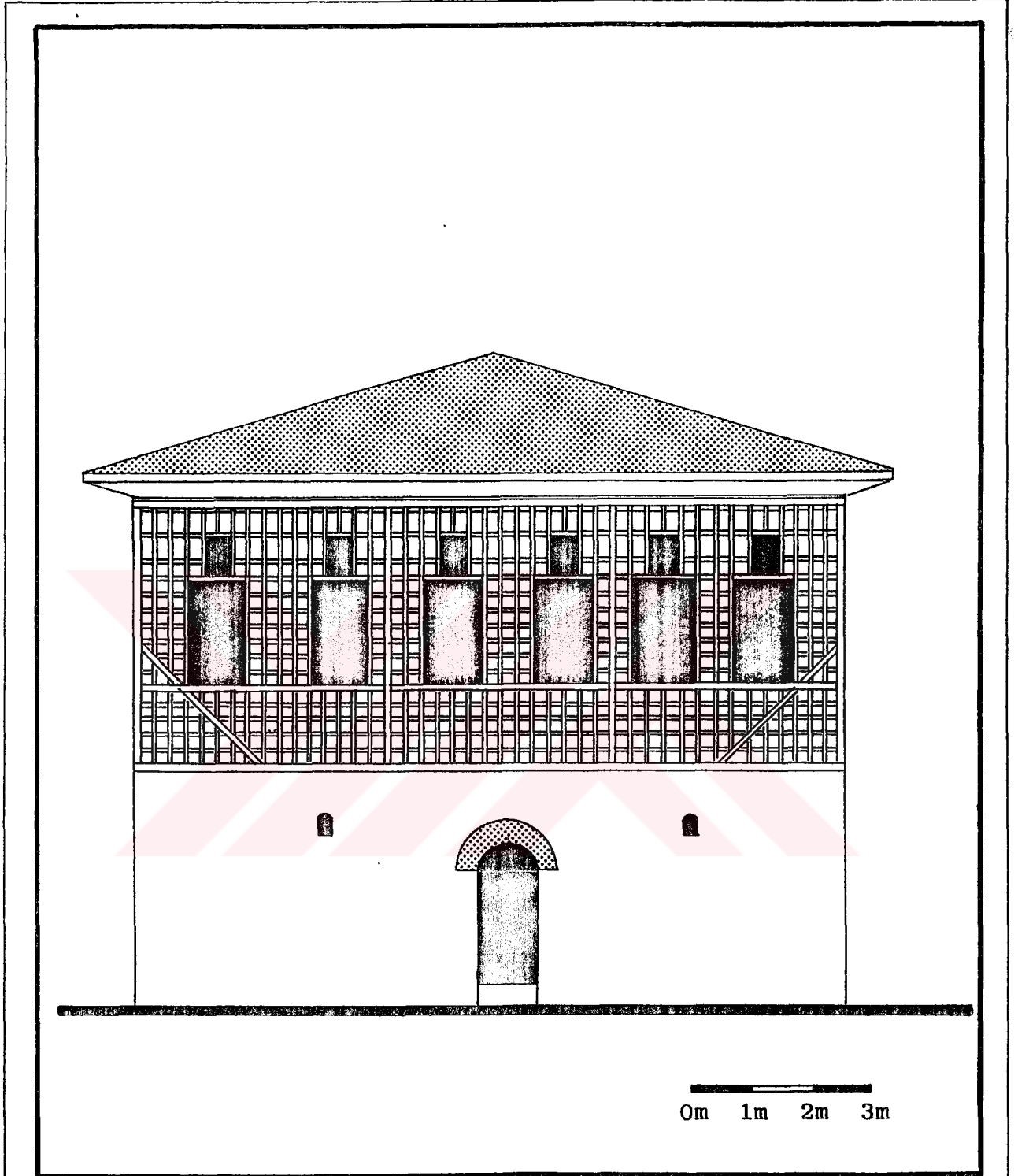
0m 1m 2m 3m

Konumu : Kentsel Alan (Rum Dönemi)

Konstrüksiyon : Taş

Yer : Trabzon (Emin Alemdar Sok.)

F8

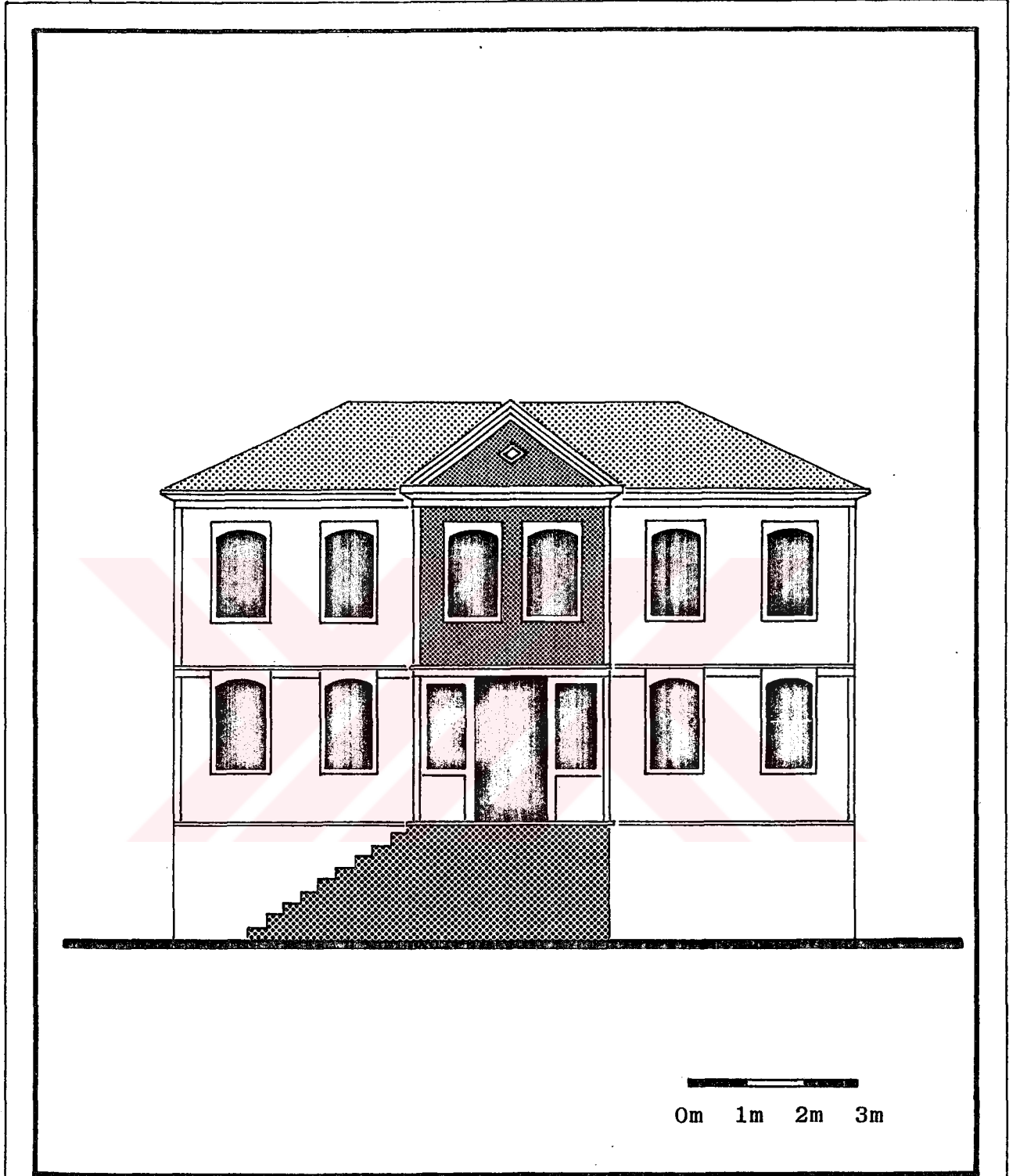

Konumu : Kırsal Alan

Konstrüksiyon : Ahşap + Taş

Yer : Trabzon (Sürmene)

F10

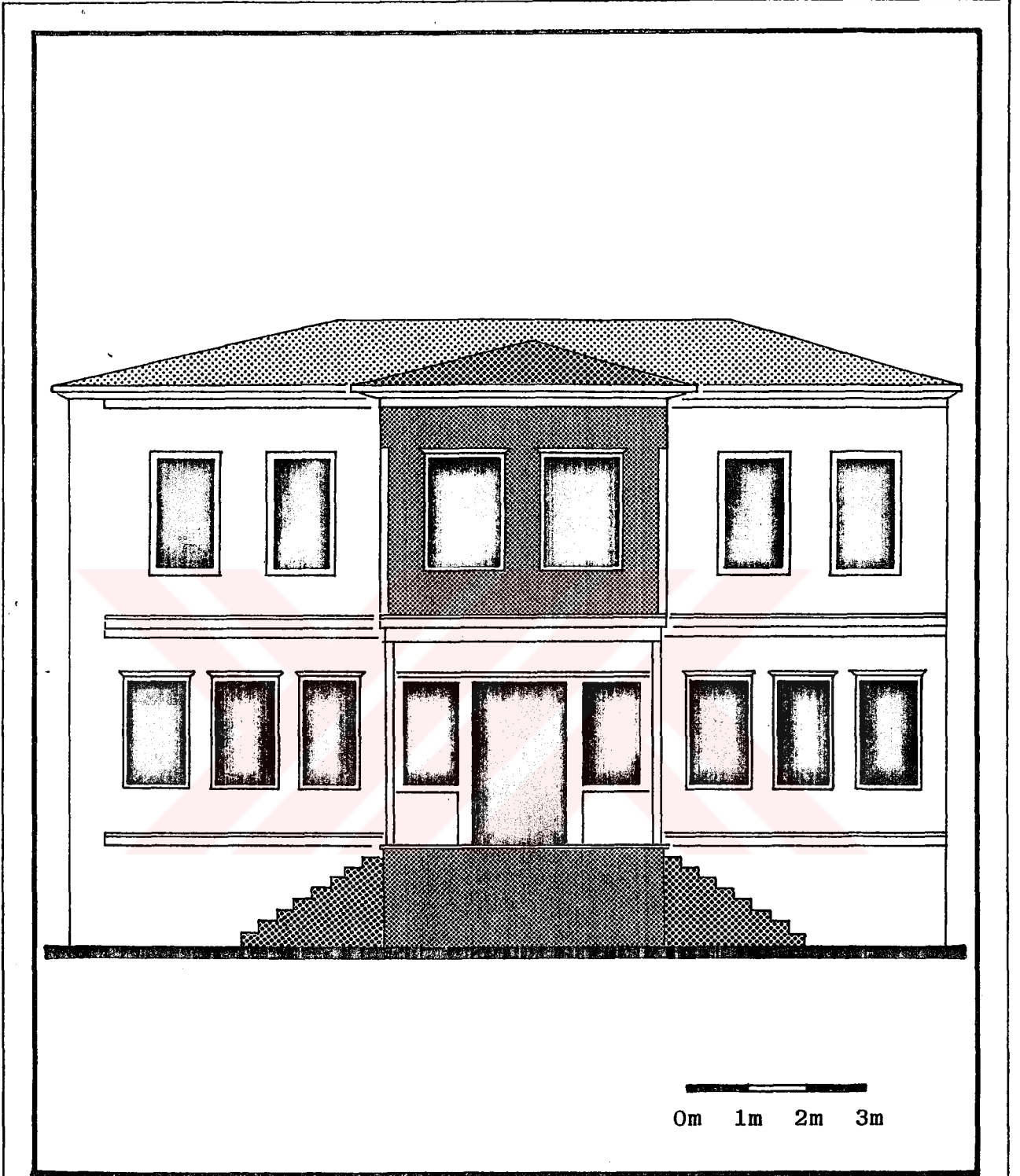

Konumu : Kentsel Alan (Osmanlı Dön.)

Konstrüksiyon : Ahşap + Taş

Yer : Trabzon (Erdoğan Mah.)

F11

Konumu : Kentsel Alan (Osmanlı Dönemi)

Konstrüksiyon : Ahşap + Taş

Yer : Trabzon (Pazarkapı Mah.)

F12

Konumu : Kentsel Alan (Melez-Hybrid-Dönem)

Konstrüksiyon : Ahşap + Taş

Yer : Trabzon (Erdoğan)

F13

3.4.2.2.1. SOYÚT ÖRNEKLER (ÇİZİMLER) ÜZERİNDE GENEL DEĞERLENDİRME - YORUMLAR

- . Soyut örnekler (çizimler) üzerinde yapılan beğeniye bağlı biçimler-tercihleri (konumlarında soyutlanarak) açısından genel ağırlıklı sıralama (her biçimin tüm örneklerde aldıkları değerler toplamının örnek sayısına bölünmesi ile) aşağıdaki gibi saptanmıştır;

Sıra No:	Dikdörtgen	%
1.	Dikdörtgen	30
2.	Üçgen	19
3.	Kemer	16
4.	Daire	15
5.	Kare	12
6.	Yamuk	8

- . Eğitim düzeylerine bağlı olarak her bir örnek için denek gruplarının biçimtercihleri/beğenilerinde, dikdörtgen tüm gruplarda birinci sırada yer alırken kare; İlköğretim grubunda ikinci, Orta öğretimde ve Mimarlık öğrencilerinde dördüncü, Üniversitede beşinci ve Mimarlarda üçüncü sırada yer almaktadır. Daire; İlköğretimde üçüncü, Ortaöğretim, Üniversite ve Mimarlar grubunda dördüncü, Mimarlık öğrencilerinde ise beşinci sırada yer almaktadır. Üçgen; İlköğretim grubunda dördüncü sırada yer alırken diğer grupların tümünde, ikinci sırada yer alan önemli bir beğenilen biçim konumundadır. Kemer; İlköğretimde dördüncü Mimarlarda beşinci sırada yer alırken diğer grupların tümünde üçüncü sırada bulunmaktadır. Yamuk ise tüm gruplarda beğeni açısından son sırada yer almaktadır. Biçim tercihleri sıralamasında belirgin farklılık gösteren İlköğretim grubu oluşmuştur, (Tablo 3.21-3.25). Yani eğitim düzeyi arttıkça biçim tercihleri sıralamaları da birbirine yakın değerler almaktadır.

- . Biçimlerin konumlarına bağlı olarak değerlendirilmesi:
 - Üçgen; tümü ikizkenar üçgen olup, çatı kat ve çatı yüzeyinde, kapalı çıkma ve pencere üzerinde yer almaktadır.
 - Yamuk; çoğunlukla çatıda, ikinci planda ise merdivenlerde yer almaktadır.
 - Kemer; genellikle dikdörtgen içi kemer olarak yer almaktadır. Deneklere gösterilen biçim dikdörtgen konturlu olmasına rağmen kemer dikdörtgeni arka planda bırakmıştır. Birinci planda pencerede, ikinci sırada ise kapı üzerinde yer almaktadır.
 - Daire; pencere olarak yer almaktadır. Ender kullanılan bir biçim olmasına rağmen (F6'da), kare biçiminden fazla beğeni toplamıştır.
 - Kare; çoğunlukla pencere ve ikinci planda kapalı çıkma olarak görülmektedir.
 - Dikdörtgen; genellikle pencerede, ikinci planda yüzeyde, kapalı ve açık çıkmada ve kapıda yer almaktadır. Nesnel ölçümler açısından yapılan değerlendirme (en/boy oranı) sonucunda, oran aralıkları aşağıdaki gibi saptanmıştır;
 - .. Pencerelerde : (0.50-0.84) ancak, çoğunlukla 0.50-0.55 aralığındadır.
 - .. Kapalı çıkmada: (0.59-0.76) ancak, genellikle 0.60 oranındakiler ağırlıklıdır.
 - .. Açık çıkmada: (0.14-0.40).
 - .. Girişler: (0.40-0.57) ancak, çoğunlukla 0.50 oranı ağırlıklıdır.
 - .. Yüzeyde: Zemin ve birinci katlar için (0.23-0.68) olup, 0.40 aralığı ağırlıklıdır.
 - .. Çatı yüzeyi: 0.19

EĞİTİM DÜZEYİNE BAĞLI BİÇİM/KONUM BEĞENİ
TERCİHLERİ SAPTAMASI TABLO 3 (2-6)

Tablo 3.2.

EĞİTİM DÜZEYİNE BAĞLI BİÇİM/ KONUM BEĞENİ TERCİHLERİ SAPTAMASI

BİÇİMİNİN	DİKDÖRTGEN									KARE				ÜÇGEN				YAMUK		KEMER		DAİRE						
	ÇIKMA			YÜZEY			PENCERE			PENCERE		YÜZEY		ÇATI		PENCERE												
	AÇIK ÇIKMA	KAPALI ÇIKMA	ZEMİN KATTA	1. KATTA	ÇATI	GİRİŞ KAPISINDA	ZEMİN KATTA	1. KATTA	TEPE PEN.	KAPALI ÇIKMA	YÜZEYDE (DOKU)	ZEMİN KATTA	ÇATI KATTA	KAPALI ÇIKMADA	YÜZEYDE (DOKU)	ÇATI KATTA	PENCERE ÜSTÜNDE	ÇATIDA	GİRİŞ MERDİVENİNDE	SAĞAKTA	ÇATIDA	GİRİŞ KAPISINDA	ZEMİN KATTA (dikdörtgen içi kem)	1. KATTA (dikdörtgen içi kem)	1. KATTA			
F4																											40	
F5																												42
F6																												42
F7																												28
F8																												65
F10																												57
F11																												71
F12																												68
F13																												53
TOPLAM	18	50		4	8	20	25	59	20	11	12	15	9	72	9	9	2	26	21	4	20	13	11	12	16		TOPLAM	
	204									47				118				45		36		16						

İLKÖĞRETİM GRUBUNA AİT DEĞERLENDİRME

Tablo 3.3.

EĞİTİM DÜZEYİNE BAĞLI BİÇİM / KONUT BEĞENİ TERCİHLERİ SAPTAMASI

BİÇİMLİK	DİKDÖRTGEN									KARE			ÜÇGEN				YAMUK			KEMER		DAİRE						
	ÇIKMA		YÜZEY		PENCERE					PENCERE			YÜZEY		ÇATI		PENCERE											
	AÇIK ÇIKMA	KAPALI ÇIKMA	ZEMİN KATTA	1. KATTA	ÇATI	GİRİŞ KAPISINDA	ZEMİN KATTA	1. KATTA	TEPE PEN.	KAPALI ÇIKMA	YÜZEYDE (DOKU)	ZEMİN KATTA	ÇATI KATTA	KAPALI ÇIKMADA	YÜZEYDE (DOKU)	ÇATI KATTA	PENCERE ÜSTÜNDE	ÇATIDA	GİRİŞ MERDİVENİNDE	SACAĞA	ÇATIDA	GİRİŞ KAPISINDA	ZEMİN KATTA (dtk. içi kem)	1. KATTA (dtk. içi kem)	1. KATTA			
F4																											49	
F5																												45
F6																											42	
F7																											33	
F8																											64	
F10																											54	
F11																											78	
F12																											68	
F13																											56	
TOPLAM	18	53	1	4	3	28	24	66	18	13	12	5	13	83	11	12	3	35	19	1	25	13	11	10	8	TOPLAM		
	215									43			144				45			34		8						

ORTAÖĞRETİM GRUBUNA AİT DEĞERLENDİRME

Tablo 3.4.

EĞİTİM DÜZEYİNE BAĞLI BİÇİM/KONUT BEĞENİ TERCİHLERİ SAPTAMASI

BİÇİMLERİN	DİKDÖRTGEN									KARE			ÜÇGEN				YAMUK			KEMER		DAİRE	TOPLAM				
	ÇIKMA		YÜZEY			PENCERE				PENCERE		YÜZEY		ÇATI		PENCERE											
	AÇIK ÇIKMA	KAPALI ÇIKMA	ZEMİN KATTA	1. KATTA	ÇATI	GİRİŞ KAPISINDA	ZEMİN KATTA	1. KATTA	TEPE PEN.	KAPALI ÇIKMA	YÜZEYDE (DOKU)	ZEMİN KATTA	ÇATI KATTA	KAPALI ÇIKMADA	YÜZEYDE (DOKU)	ÇATI KATTA	PENCERE ÜSTÜNDE	ÇATIDA	GİRİŞ MERDİVENİNDE	SACAĞTA	ÇATIDA	GİRİŞ KAPISINDA		ZEMİN KATTA (dik.151 kem)	1. KATTA (dikdörtgen 151 kem)	1. KATTA	
F4																										44	
F5																											51
F6																											45
F7																											31
F8																											70
F10																											57
F11																											58
F12																											57
F13																											69
TOPLAM	23	48	4	12	9	21	29	73	17	11	18	8	13	75	16	15	1	22	10	5	13	9	10	10	11	TOPLAM	
	235									50			129				28			29		11					

Tablo 3.5.

EĞİTİM DÜZEYİNE BAĞLI BİÇİM/ KONUT BEĞENİ TERCİHLERİ SAPTAMASI

BİÇİMLER	DİKDÖRTGEN									KARE			ÜÇGEN				YAMUK			KEMER		DAİRE					
	ÇIKMA		YÜZEY			PENCERE				PENCERE			YÜZEY		ÇATI		PENCERE										
ÖRNEK NO :	AÇIK ÇIKMA	KAPALI ÇIKMA	ZEMİN KATTA	1. KATTA	ÇATI	GİRİŞ KAPISINDA	ZEMİN KATTA	1. KATTA	TEPE PEN.	KAPALI ÇIKMA	YÜZEYDE (DOKU)	ZEMİN KATTA	ÇATI KATTA	KAPALI ÇIKMADA	YÜZEYDE (DOKU)	ÇATI KATTA	PENCERE ÜSTÜNDE	ÇATIDA	GİRİŞ MERDİVENİNDE	SAÇAKTA	ÇATIDA	GİRİŞ KAPISINDA	ZEMİN KATTA (dik. içi kem)	1. KATTA (dikdörtgen (iç kem))	1. KATTA		
F4																										39	
F5																											43
F6																											43
F7																											20
F8																											64
F10																											32
F11																											70
F12																											45
F13																											59
TOPLAM	20	59	2	4	6	13	22	50	9	10	12	5	10	85	17	11		13	8	3	12	6	12	12	9	TOPLAM	
	185									37			126				23			30		9					

MİMARLIK ÖĞRENCİLERİ GRUBUNA AİT DEĞERLENDİRME

Tablo 3.6.

EĞİTİM DÜZEYİNE BAĞLI BİÇİM / KONUT BEĞENİ TERCİHLERİ SAPTAMASI

BİÇİMLER	DİKDÖRTGEN									KARE			ÜÇGEN				YAMUK			KEMER		DAİRE						
	ÇIKMA		YÜZEY			PENCERE				PENCERE			YÜZEY		ÇATI		PENCERE											
	AÇIK ÇIKMA	KAPALI ÇIKMA	ZEMİN KATTA	1. KATTA	ÇATI	GİRİŞ KAPISINDA	ZEMİN KATTA	1. KATTA	TEPE PEN.	KAPALI ÇIKMA	YÜZYÜDE (DOKU)	ZEMİN KATTA	ÇATI KATTA	KAPALI ÇIKMADA	YÜZYÜDE (DOKU)	ÇATI KATTA	PENCERE ÜSTÜNDE	ÇATIDA	GİRİŞ MERDİVENİNDE	SAÇAKTA	ÇATIDA	GİRİŞ KAPISINDA	ZEMİN KATTA (dikdörtgen (151 kem))	1. KATTA (dikdörtgen (151 kem))	1. KATTA			
F4																											43	
F5																												51
F6																												31
F7																												33
F8																												79
F10																												52
F11																												52
F12																												49
F13																												55
TOPLAM	13	50	10	21	8	16	30	82	18	10	17	9	8	72	16	9	2	13	1	9	4	5	9	9	6	TOPLAM		
	248									44			114						14			23		6				

MİMARLAR GRUBUNA AİT DEĞERLENDİRME

SOYUT ÖRNEKLER (ÇİZİMLER) ÜZERİNDEKİ ANKET ÇALIŞMASI
SONUÇLARININ EĞİTİM DÜZEYLERİNE BAĞLI OLARAK BİÇİM
TERCİHLERİ VE CEPHEDEKİ KONUMLARI TABLO 3 (7-11)

Tablo 3.7.

İLKÖĞRETİM GRUBU

Örnek No:	Sıra No:	Biçim	Cephedeki Yeri	%
F 4	1.	Üçgen	Çatı	30
	2.	Üçgen	Yüzeyde Doku	22.5
	3.	Dikdörtgen	1.Katta (pencere)	20
	4.	Dikdörtgen	Tepe Penceresi	15
	5.	Yamuk	Çatıda Saçak	7.5
	6.	Üçgen	1.Katta Pencerede	5
F 5	1.	Üçgen	Kapalı Çıkmada	40.5
	2.	Dikdörtgen	Kapalı Çıkma	38
	3.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	14
	4.	Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	5
	5.	Dikdörtgen	Çatı	2.5
F 6	1.	Daire	1.Katta Pencere	38.5
	2.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	21.5
	3.	Yamuk	Çatı	14
	4.	Dikdörtgen	Açık Çıkma	12
	5.	Dikdörtgen	Giriş Kapısı	12
F 7	1.	Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	2
	2.	Kare	1.Katta Pencere	39
	3.	Üçgen	Zemin Katta Pencere	28.5
	4.	Dikdörtgen	Çatı	14
F 8	1.	Dikdörtgen	1.Katta Yüzey	14
	2.	Dikdörtgen	Giriş Kapısı	3.5
	3.	Dikdörtgen	Açık Çıkma	20
	4.	Dikdörtgen	Kapalı Çıkma	20
	5.	Üçgen	Kapalı Çıkmada	18
	6.	Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	14
F 8	1.	Dikdörtgen	Giriş Kapısı	12
	2.	Dikdörtgen	Çatı	11
	3.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	5
	4.	Dikdörtgen		
	5.	Dikdörtgen		
	6.	Dikdörtgen		

F 10	1.	Dikdörtgen	Tepe Penceresi	24.5
	2.	Kemer	Giriş Kapısı	23
	3.	Kare	Yüzeyde Doku	21
	4.	Üçgen	Katı	17.5
	5.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	12
	6.	Yamuk	Çatıda Saçak	2
	1.	Üçgen	Kapalı Çıkmada	24
F 11	2.	Kemer(dd.içi)	1.Katta Pencere	17
	3.	Kemer(dd.içi)	Zemin Katta Pencere	16
		kare	Kapalı Çıkma	16
	4.	Yamuk	Giriş Merdiveni	13
	5.	Yamuk	Çatı	8
	6.	Dikdörtgen	Giriş Kapısı	4
	7.	Dikdörtgen	Zemin Katta Yüzey	2
F 12	1.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	20
	2.	Üçgen	Kapalı Çıkmada	18
		Yamuk	Giriş merdiveni	18
	3.	Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	16
	4.	Dikdörtgen	Kapalı Çıkmada	13
	5.	Yamuk	Çatı	12
6.	Dikdörtgen	Giriş Kapısı	4	
F 13	1.	Üçgen	Kapalı Çıkmada	26
	2.	Dikdörtgen	Kapalı Çıkmada	23
	3.	Kare	Çatı Katta Pencere	17
		Üçgen	Çatı Kat Yüzeyi	17
	4.	Kare	Zemin Katta Pencere	13
5.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	4	

Tablo 3.8.

ORTAÖĞRETİM GRUBU

Örnek No:	Sıra No:	Biçim	Cephedeki Yeri	%
F 4	1.	Üçgen	Çatı	33
	2.	Üçgen	Yüzeyde Doku	22
	3.	Dikdörtgen	Tepe Penceresi	16
	4.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	14
	5.	Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	8
	6.	Üçgen	1.Katta Pencerede	6
F 5	1.	Dikdörtgen	Kapalı Çıkma	38
		Üçgen	Kapalı Çıkmada	38
	2.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	20
	3.	Dikdörtgen	Çatı	4
F 6	1.	Yamuk	Çatı	24
	2.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	21
	3.	Daire	1.Katta Pencere	19
	4.	Dikdörtgen	Giriş Kapısı	17
	5.	Dikdörtgen	Açık Çıkma	14
	6.	Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	5
F 7	1.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	42
	2.	Üçgen	Çatı	27
	3.	Kare	Zemin Katta Pencere	12
	4.	Dikdörtgen	1.Katta Yüzey	9
		Dikdörtgen	Giriş Kapısı	9
F 8	1.	Dikdörtgen	Kapalı Çıkma	26.5
		Üçgen	Kapalı Çıkmada	26.5
	2.	Dikdörtgen	Açık Çıkma	19
	3.	Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	12
	4.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	9
	5.	Dikdörtgen	Giriş Kapısı	5
	6.	Dikdörtgen	Çatı	2

F 10	1.	Kemer	Giriş Kapısı	24
	2.	Kare	Yüzeyde Doku	22
	3.	Dikdörtgen	Tepe Penceresi	18.5
		Üçgen	Çatı	18.5
	4.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	11
	5.	Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	2
		Dikdörtgen	1.Katta Yüzey	2
6.	Yamuk	Çatıda Saçak	2	
F 11	1.	Üçgen	Kapalı Çıkmada	24
	2.	Kare	Kapalı Çıkma	16
	3.	Kemer(dd.içi)	Zemin Katta Pencere	14
	4.	Kemer(dd.içi)	1.Katta Pencere	12
	5.	Yamuk	Çatı	11
	6.	Dikdörtgen	Giriş Kapısı	10
		Yamuk	Giriş Merdiveni	10
F 12	1.	Üçgen	Kapalı Çıkmada	23.5
	2.	Dikdörtgen	Kapalı Çıkma	19
	3.	Yamuk	Giriş Merdiveni	16
	4.	Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	15
	5.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	13
	6.	Yamuk	Çatı	9
	7.	Dikdörtgen	Giriş Kapısı	4.5
F 14	1.	Üçgen	Kapalı Çıkmada	25
	2.	Kare	Çatı Katında Pencere	23
	3.	Üçgen	Çatı Kat Yüzeyi	21
	4.	Dikdörtgen	Kapalı Çıkma	10
		Dikdörtgen	1.Katta Pencere	10
	5.	Dikdörtgen	Giriş Kapısı	7
6.	Kare	Zemin Katta Pencere	2	

Tablo 3.9.

ÜNİVERSİTE

Örnek No:	Sıra No:	Biçim	Cephedeki Yeri	%
F 4	1.	Üçgen	Yüzeyde Doku	36
	2.	Dikdörtgen	Tepe Penceresi	18
		Dikdörtgen	1.Katta Pencere	18
	3.	Üçgen	Çatı	16
	4.	Yamuk	Saçakta	9
	5.	Üçgen	Pencere Üzeri	2
F 5	1.	Üçgen	Kapalı Çıkmada	35
	2.	Dikdörtgen	Kapalı Çıkma	33
	3.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	14
	4.	Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	10
	5.	Dikdörtgen	Çatı	6
	6.	Dikdörtgen	1.Kat Yüzey	2
F 6	1.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	29
	2.	Dikdörtgen	Açık Çıkma	24
		Daire	1.Katta Pencere	24
	3.	Dikdörtgen	Giriş Kapısı	11
	4.	Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	7
	5.	Yamuk	Çatı	4
F 7	1.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	39
	2.	Dikdörtgen	1.Kat Yüzey	22.5
		Üçgen	Çatı	22.5
	3.	Dikdörtgen	Giriş Kapısı	13
	4.	Kare	Zemin Katta Pencere	3

F 8	1.	Üçgen	Kapalı çıkmada	18.5
	2.	Dikdörtgen	Açık çıkma	17
		Dikdörtgen	Kapalı Çıkma	17
	3.	Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	16
	4.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	11
	5.	Dikdörtgen	Çatı	8.5
	6.	Dikdörtgen	Giriş Kapısı	6
	7.	Dikdörtgen	Zemin Kat Yüzey	3
		Dikdörtgen	1.Kat Yüzey	3
F 10	1.	Kare	Yüzeyde Doku	33.5
	2.	Dikdörtgen	Tepe Penceresi	19
	3.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	17.5
	4.	Kemer	Giriş Kapısı	16
	5.	Üçgen	Çatı	14
	6.	Yamuk	Çatıda Saçak	2
F 11	1.	Üçgen	Kapalı Çıkmada	27.5
	2.	Kare	Kapalı Çıkma	19
	3.	Kemer(dd.içi)	Zemin Katta Pencere	17.5
		Kemer(dd.içi)	1.Katta Pencere	17.5
	4.	Yamuk	Giriş Merdiveni	7
		Yamuk	Çatı	7
5.	Dikdörtgen	Giriş Kapısı	5	
F 12	1.	Üçgen	Kapalı Çıkmada	23
		Dikdörtgen	kapalı çıkma	23
	2.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	16
	3.	Yamuk	Çatı	12
	4.	Yamuk	Giriş Merdiveni	10.5
		Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	10.5
5.	Dikdörtgen	Giriş Kapısı	5	

F 13	1.	Üçgen	Çatı Kat Yüzey	21
	2.	Kare	Çatı Katta Pencere	19
		Üçgen	Kapalı Çıkmada	19
	3.	Kare	Zemin Katta Pencere	10
	4.	Dikdörtgen	Kapalı Çıkma	9
		Dikdörtgen	1.Katta Pencere	9
	5.	Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	4
	6.	Dikdörtgen	Zemin Katta Yüzey	3
		Dikdörtgen	Giriş Kapısı	3
		Dikdörtgen	1.Kat Yüzey	3

Tablo 3.10

MİMARLIK ÖĞRENCİLERİ

Örnek No:	Sıra No:	Biçim	Cephedeki Yeri	%
F 4	1.	Üçgen	Yüzeydeki Doku	43
	2.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	31
	3.	Üçgen	Çatı	10
	4.	Dikdörtgen	Tepe Penceresi	8
	5.	Yamuk	Çatıda Saçak	5
	6.	Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	2.5
F 5	1.	Dikdörtgen	Kapalı Çıkma	42
	2.	Üçgen	Kapalı Çıkma	42
	3.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	7
	4.	Dikdörtgen	Çatı	5
	5.	Dikdörtgen	1.Katta Yüzey	2
F 6	1.	Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	2
	2.	Daric	1.Katta Pencere	28
	3.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	21
	4.	Yamuk	Açık Çıkma	19
	5.	Çatı	Çatı	12
	6.	Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	9
	7.	Dikdörtgen	Giriş Kapısı	7
F 7	1.	Dikdörtgen	Zemin Katta Yüzey	2
	2.	Dikdörtgen	1.Katta Yüzey	2
	3.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	55
	4.	Üçgen	Çatı	30
F 7	1.	Kare	Zemin Katta Pencere	10
	2.	Dikdörtgen	1.Katta Yüzey	5
	3.	Dikdörtgen	1.Katta Yüzey	5

F 8	1.	Dikdörtgen	Kapalı Çıkma	27
	2.	Üçgen	Kapalı Çıkma	25
	3.	Dikdörtgen	Açık Çıkma	19
	4.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	11
		Dikdörtgen	Çatı	11
	5.	Dikdörtgen	Giriş Kapısı	3
	6.	Dikdörtgen	1.Katta Yüzey	2
		Dikdörtgen	Zemin Katta Yüzey	2
F 10	1.	Kare	Yüzeyde Doku	38
	2.	Kemer	Giriş Kapısı	19
		Dikdörtgen	Tepe Penceresi	19
	3.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	13
	4.	Üçgen	Çatı	9
5.	Yamuk	Çatıda Saçak	3	
F 11	1.	Üçgen	Kapalı Çıkma	29
	2.	Kemer(dd.içi)	Zemin Katta Pencere	17
		Kemer(dd.içi)	1.Katta Pencere	17
	3.	Kare	Kapalı Çıkma	14
	4.	Yamuk	Çatı	9
	5.	Yamuk	Giriş Merdiveni	7
	6.	Dikdörtgen	Giriş Kapısı	4
7.	Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	3	
F 12	1.	Dikdörtgen	Kapalı Çıkma	27
	2.	Üçgen	Kapalı Çıkma	24
	3.	Dikdörtgen	Zemin Katta Penvere	20
	4.	Dikdörtgen	Giriş Kapısı	11
	5.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	9
	6.	Yamuk	Giriş Merdiveni	6
	7.	Yamuk	Çatı	2
F 13	1.	Üçgen	Kapalı Çıkma	31
	2.	Dikdörtgen	Kapalı Çıkma	20
	3.	Üçgen	Çatı Kat Yüzey	19
	4.	Kare	Çatı Katta Pencere	17
	5.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	7
	6.	Kare	Zemin Katta Pencere	5
	7.	Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	2

Tablo 3.11.

MİMARLAR

Örnek No:	Sıra No:	Biçim	Cephedeki Yeri	%
F 4	1.	Üçgen	Yüzeyde Doku	37
	2.	Dikdörtgen	Tepe Penceresi	19
	3.	Üçgen	Çatı	14
		Dikdörtgen	1.Katta Pencere	14
	4.	Yamuk	Çatıda Saçak	7
	5.	Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	5
F 5	1.	Üçgen	Kapalı Çıkma	39
		Dikdörtgen	Kapalı Çıkma	33
	3.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	12
	4.	Dikdörtgen	1.Kat Yüzey	6
		Dikdörtgen	Çatı	6
	5.	Dikdörtgen	Zemin Kat Yüzey	4
F 6	1.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	29
	2.	Daire	1.Katta Pencere	19
	3.	Dikdörtgen	1.Kat Yüzey	13
		Dikdörtgen	Giriş Kapısı	10
	4.	Yamuk	Çatı	10
	5.	Dikdörtgen	Açık Çıkma	6.5
Dikdörtgen		Zemin Kat Yüzey	6.5	
F 7	1.	Dikdörtgen	1.Katta Pencere	52
		Dikdörtgen	1.Kat Yüzey	21
	3.	Kare	Zemin Katta Pencere	15
	4.	Üçgen	Çatı	9
	5.	Dikdörtgen	Giriş Kapısı	3

F 8	1.	Üçgen Dikdörtgen	Kapalı Çıkmada Kapalı Çıkma	16 16
	2.	Dikdörtgen	1. Katta Pencere	15
	3.	Dikdörtgen	Açık Çıkma	14
	4.	Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	10
	5.	Dikdörtgen	Giriş Kapısı	9
	6.	Dikdörtgen	Çatı	8
	7.	Dikdörtgen	1. Kat Yüzey	6
	8.	Dikdörtgen	Zemin Kat Yüzey	5
F 10	1.	Kare	Yüzeyde Doku	33
	2.	Dikdörtgen	Tepe Penceresi	19
	3.	Dekdörtgen	1. Katta Pencere	17
	4.	Kemer	Giriş Kapısı	10
	5.	Üçgen	Çatı	8
	6.	Yamuk	Çatıda Saçak	6
	7.	Dikdörtgen Dikdörtgen	Zemin Kat Yüzey 1. Kat Yüzey	4 4
F 11	1.	Üçgen	Kapalı Çıkmada	35
	2.	Kare	Kapalı Çıkma	19
	3.	Kemer (dd.içi) Kemer (dd.içi)	Zemin Katta Pencere 1. Katta Pencere	17 17
	4.	Dikdörtgen Yamuk	Giriş Kapısı Çatı	6 6
F 12	1.	Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	35
	2.	Dikdörtgen	1. Katta Pencere	29
	3.	Üçgen	Kapalı Çıkmada	18
	4.	Dikdörtgen	Kapalı Çıkma	12
	5.	Dikdörtgen Yamuk Yamuk	Giriş Kapısı Giriş Merdiveni Çatı	2 2 2
	F 13	1.	Dikdörtgen Üçgen	Kapalı Çıkma Kapalı Çıkmada
2.		Üçgen	Çatı Kat Yüzey	16
3.		Dikdörtgen Kare	1. Katta Pencere Çatı Katta Pencere	15 15
4.		Kare	Zemin Katta Pencere	7
5.		Dikdörtgen	Zemin Katta Pencere	4

SOYUT ÖRNEKLERDE (ÇİZİMLERDE)
BİÇİMLERİN GENEL SIRALAMASI

TABLO 3 (12-20)

Tablo 3.12.

ÖRNEK NO : F 4			
Sıra No :	Biçim (Konumu)	%	Oran (En/Boy)
1.	Üçgen (Yüzeyde Doku)	32	İkizkenar
2.	Üçgen (Çatı)	21	İkizkenar
3.	Dikdörtgen (1.Katta Pencere)	19	0.50
4.	Dikdörtgen (Tepe Penceresi)	15	0.50
5.	Yamuk (Çatıda Saçak)	6	Yamuk
6.	Üçgen (1.Katta Pencere Üzeri)	4	İkizkenar
7.	Dikdörtgen (Zemin Katta Pencere)	3	0.50

Tablo 3.13.

ÖRNEK NO : F 5			
Sıra No :	Biçim (Konumu)	%	Oran (En/Boy)
1.	Üçgen (Kapalı Çıkma)	39	İkizkenar
2.	Dikdörtgen (Kapalı Çıkma)	37	0.59
3.	Dikdörtgen (1.Katta Pencere)	13	0.50
4.	Dikdörtgen (Çatı)	5	0.19
5.	Dikdörtgen (Zemin Katta Pencere)	3	0.68
6.	Dikdörtgen (1.Kat Yüzey)	2	0.68
7.	Dikdörtgen (Zemin Kat Yüzey)	1	0.68

Tablo 3.14.

ÖRNEK NO : F 6

Sıra No :	Biçim (Konumu)	%	Oran (En/Boy)
1.	Dikdörtgen (1.Katta Pencere)	26	0.50
2.	Daire (1.Katta Pencere)	24	Daire
3.	Dikdörtgen (Açık Çıkma)	15	0.14
4.	Yamuk (Çatı)	13	Yamuk
5.	Dikdörtgen (Giriş Kapısı)	11	0.44
6.	Dikdörtgen (Zemin Katta Pencere)	5	0.55
7.	Dikdörtgen (1.Kat Yüzey)	3	0.60
8.	Dikdörtgen (Zemin Kat Yüzey)	2	0.34

Tablo 3.15

ÖRNEK No: F 7

Sıra No :	Biçim (konum)	%	Oran (En/Boy)
1.	Dikdörtgen (1.Katta Pencere)	43	0.50
2.	Üçgen (Çatı)	25	İkizkenar
3.	Dikdörtgen (1.Katta Yüzey)	14	0.43
4.	Kare (Zemin Katta Pencere)	13	1.00
5.	Dikdörtgen (Giriş Kapısı)	5	0.52

Tablo 3.16.

ÖRNEK No : F 8			
Sıra No:	Biçim (Konum)	%	Oran (En/Boy)
1.	Dikdörtgen (Kapalı Çıkma)	22	0.60
2.	Dikdörtgen (Açık Çıkma)	19	0.40
3.	Üçgen (Kapalı Çıkma)	17	İkizkenar
4.	Dikdörtgen (Zemin Katta Pencere)	11	0.55
	Dikdörtgen (1.Katta Pencere)	11	0.76
5.	Dikdörtgen (Çatı)	9	0.19
6.	Dikdörtgen (Giriş Kapısı)	7	0.55
7.	Dikdörtgen (1.Kat Yüzey)	2	0.40
	Dikdörtgen (Zemin Kat Yüzey)	2	0.40

Tablo 3.17.

ÖRNEK No : F 10			
Sıra No:	Biçim (Konum)	%	Oran (En/Boy)
1.	Kare (Yüzeyde Doku)	29	1.00
2.	Dikdörtgen (Tepe Penceresi)	20	0.70
3.	Kemer (Giriş Kapısı)	18	Kemer
4.	Dikdörtgen (1.Katta Pencere)	14	0.84
5.	Üçgen (Çatı)	13	İkizkenar
6.	Yamuk (Çatıda Saçak)	3	Yamuk
7.	Dikdörtgen (1.Katta Yüzey)	2	0.38
	Dikdörtgen (Zemin Katta Yüzey)	1	0.37

Tablo 3.18

ÖRNEK NO : F 11			
Sıra No:	Biçim (Konumu)	%	Oran (En/Boy)
1.	Üçgen (Kapalı Çıkmada)	28	İkizkenar
2.	Kare (Kapalı Çıkma)	17	1.00
3.	Dd.İçi Kemer (1.Katta Pencere)	16	Kemer
	Dd.İçi Kemer (Zemin Katta Pencere)	16	Kemer
4.	Yamuk (Çatı)	8	Yamuk
5.	Yamuk (Giriş Merdiveni)	7	Yamuk
6.	Dikdörtgen (Giriş Kapısı)	6	0.50
7.	Dikdörtgen (Zemin Katta Yüzey)	1	0.23
	Dikdörtgen (Zemin Katta Pencere)	1	0.40

Tablo 3.19

ÖRNEK No : F 12			
Sıra No:	Biçim (Konumu)	%	Oran (En/Boy)
1.	Üçgen (Kapalı Çıkmada)	21	İkizkenar
2.	Dikdörtgen (Zemin Katta Pencere)	10	0.58
	Dikdörtgen (Kapalı Çıkma)	19	0.75
3.	Dikdörtgen (1.Katta Pencere)	17	0.55
4.	Yamuk (Giriş Merdiveni)	11	Yamuk
5.	Yamuk (Çatıda Saçak)	7	Yamuk
6.	Dikdörtgen (Giriş Kapısı)	5	0.57

Tablo 3.20

ÖRNEK NO : F 13			
Sıra No :	Biçim (Konumu)	%	Oran (En/Boy)
1.	Üçgen (Kapalı Çıkmada)	25	İkizkenar
2.	Üçgen (Çatı Katta Yüzey)	19	İkizkenar
3.	Kare (Çatı Katta Pencere)	18	1.00
4.	Dikdörtgen (Kapalı Çıkma)	17	0.60
5.	Dikdörtgen (1.Katta Pencere)	9	0.50
6.	Kare (Zemin Katta Pencere)	7	1.00
7.	Dikdörtgen (Giriş Kapısı)	2	0.40
	Dikdörtgen (Zemin Katta Pencere)	2	0.62
8.	Dikdörtgen (Zemin Katta Yüzey)	0.5	0.30
	Dikdörtgen (1.Kat Yüzey)	0.5	0.30

SOYUT ÖRNEKLERDE (ÇİZİMLERDE) BİÇİM
TERCİHLERİNİN EĞİTİM DÜZEYİNE BAĞLI
OLARAK SIRALANMASI TABLO 3(21-25)

Tablo 3.21.

İlköğretim		
Sıra No:	Biçim	%
1.	Dikdörtgen	25
2.	Kare	24
3.	Daire	22
4.	Kemer	16
	Üçgen	16
5.	Yamuk	8

Tablo 3.22.

Ortaöğretim		
Sıra No:	Biçim	%
1.	Dikdörtgen	33
2.	Üçgen	24
3.	Kemer	18
4.	Daire	14
	Kare	14
5.	Yamuk	11

Tablo 3.23

Üniversite		
Sıra No:	Biçim	%
1.	Dikdörtgen	32
2.	Üçgen	17
3.	Kemer	16
4.	Daire	15
5.	Kare	14
6.	Yamuk	8

Tablo 3.24

Mimarlık Öğrencileri		
Sıra No:	Biçim	%
1.	Dikdörtgen	31
2.	Üçgen	20
3.	Kemer	17
4.	Kare	14
5.	Daire	13
6.	Yamuk	9

Tablo 3.25

Mimarlar		
Sıra No:	Biçim	%
1.	Dikdörtgen	38
2.	Üçgen	18
3.	Kare	16
4.	Daire	13
5.	Kemer	10
6.	Yamuk	8

BÖLÜM 4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Kültür ve Mimarlık olgusu karşılıklı etkiler içinde olup, toplumların yapısına göre süreç içinde değişim ve aşama gösterir. Kültür sürecine paralel giden ve onun en iyi ifade biçimini yansıtan olgu "Mimari Kültür" birikimidir. Bu nedenle, bir toplumun mimari kültürü ve dolayısıyla kültürel yapısının önem taşıdığı ortada olan bir olgudur. Mimari kültür yapısının araştırılması, değerlendirilmesi, yorumlanması ve yeni tasarımlarda kullanılması ile toplumların bu çevrelere uyumu daha da kolay olacaktır.

Toplumların yaşadıkları çevrelerde beğendikleri ölçüler/ oranlar, biçimler... gibi kriterler yeni çevrelerin oluşmasında da önem taşımaktadır. Araştırmada bu amaçla Trabzon Kenti Geleneksel Konut Cephelelerinde Kullanıcıların Biçim Tercihlerinin Saptanması konulu araştırmada öncelikle çalışma alanındaki farklı dönemlere ait yapılar incelenmiş ve karakteristikleri belirlenmiştir. Belirlenen yapı grupları aynı zamanda çalışmanın içinde yer alan örneklerin de seçilmesine zemin oluşturmuştur. Bu gruplar şöyle sıralanabilir;

- Kırsal Alan,
- Osmanlı Dönemi,
- Rum Dönemi,
- Melez (Hybrid).

Kırsal alanın farklı bir başlık altında alınma nedeni, (Türk Dönemi olmalarına rağmen) kentsel alan mimarisinde strüktür, malzeme ve cephe karakteristikleri açısından farklılık taşımasıdır. Seçilen örnekler ele alınırken renk faktörü konuyu genişleteceği için de dikkate alınmıştır.

Araştırmada yeralan cephe örnekleri üzerinde kullanıcıların biçim tercihleri, kültürün bir alt basamağını oluşturan eğitim düzeyine bağlı olarak seçilen denekler üzerinde;

- İlköğretim,
- Ortaöğretim,
- Üniversite,
- Mimarlık öğrencileri,
- Mimarlar arasında yapılmıştır.

Seçilen örnekler önce somut (fotoğraflar) olarak deneklere gösterilmiş (14 fotoğraf) ve bu örnekler arasında Anlamsal Derecelendirme Ölçeği (Semantic Rating Scale-SSR-) tekniğine bağlı olarak sıralama yaptırılmıştır. Gösterilen örnekler;

- . Kırsal alan (2)
- . Osmanlı Dönemi (4)
- . Rum Dönemi (5)
- . Melez (Hybrid) Dönem (3) tane olmak üzere belirlenmiştir.

Deneklerin bunlar arasından yaptıkları beğeni tercihleri sonucunda;

- Kırsal alan örneklerinin her ikisi,
- Osmanlı Dönemi örneklerinin 3'ü,
- Rum Dönemi örneklerinin 3'ü,
- Melez Dönem örneklerinin 1'i ilk üç sırada seçilmiştir.

Buradan da görüleceği gibi tercih ağırlıkları genellikle Osmanlı ve Türk Devri yapılarında yoğunlaşmıştır. Bir anlamda görüşmenin yapıldığı deneklerin kültürel yapıları Osmanlı ve Türk Devri yapılarının ağırlıklı olarak an plana çıkmasında etkili olmuştur. Bu aşamadaki çalışma araştırmanın ilk basamağını oluşturmuştur. Yani somut örneklerde (fotoğraflar üzerinde) yapılan anket çalışması ikinci aşama da kullanıcılara bağlı biçim tercihlerinin saptanması (soyut örneklerde-çizimlerde anket çalışması) aşamasına veri oluşturmuştur.

Somut örneklerde yapılan anket çalışmasında elde edilen diğer özellikler;

- Örneklerin gösterilmesi sırasında ve sonuçta saptanan, eğitim düzeyinin artışıyla beraber örneklere verilen sıralamanın daha belirgin olduğudur. İlkokul ve Ortaokul mezunları görüşmeler esnasında örnekler için değer verirken daha kararsız davranmışlardır.

- Üniversite, mimarlık öğrencileri ve mimarların örnekler için verdikleri değerler arasında oldukça farklı sonuçlar-değerler görülürken diğer gruplarda negatif değerler oldukça az hemen hemen yok denecek düzeydedir. Bu da eğitim düzeyi artarken beğenilerdeki kararların daha net olduğunu göstermektedir.

Soyut örnekler (cephe çizimleri) üzerinde yapılan anket çalışması, somut örnekler üzerinde yapılan tercih sıralamaları sonucunda ilk üç sırayı alan (toplam 9 örnek) örnekler üzerinde yine aynı deneklere yaptırılan biçim tercihlerinin saptanması amacını taşıyan aşamadır. Farklı eğitim düzeyine sahip deneklerin örnekler üzerinde biçim/biçimler tercihleri hem eğitime bağlı biçim tercihlerindeki farklılıkları hem de geneldeki biçim tercihlerini ortaya koymuştur. Bir anlamda kullanıcı beğenisini de ortaya koyan bu aşama yeni tasarımlarda girdi sağlayacaktır.

Genel değerlendirme sonucunda biçim tercihlerinin genel olarak sıralaması aşağıdaki gibi saptanmıştır;

Sıra No:	Biçim	%
1.	Dikdörtgen	30
2.	Üçgen	19
3.	Kemer	16
4.	Daire	15
5.	Kare	12
6.	Yamuk	8

Beğenilen biçimlerin konumlarına bağlı olarak değerlendirilmesi;

. Üçgen; Tümü ikizkenar üçgen olup, çatı katı, çatı yüzeyinde, kapalı çıkma ve pencere üzerinde yer almaktadır. Beğeni tercihleri genellikle kapalı çıkma ve çatı düzeyindedir.

. Yamuk; Genellikle çatıda ve merdivende yer almaktadırlar. Beğeni tercih sıralamasında ise çatıda (saçakta) yer alan yamuk ağırlıklıdır.

. Kemer; Genellikle dikdörtgen içi kemer olarak yer almaktadırlar. Deneklere gösterilen biçim dikdörtgen konturlu olmasına rağmen, kemer dikdörtgeni arka planda bırakmıştır. Konumları ve beğeni tercihleri açısından, birinci planda pencerede, ikinci planda ise kapı üzerinde yer almaktadırlar.

. Daire; Örneklerde pencere olarak bulunmaktadır. Az kullanılan bir biçim olmasına rağmen kareden daha fazla beğeni toplamıştır.

. Kare; Beğeni ve konumları açısından öncelikle pencere ve ikinci planda kapalı çıkma olarak gözükmektedir.

. Dikdörtgen; Beğeni açısından çoğunlukla pencerelerde ve ikinci planda açık çıkmalarda ilk sırada yer almaktadır. Konumları açısından öncelikle pencerede, ikinci planda yüzeyde, daha sonra ise kapalı ve açık çıkmada ve kapıda yer almaktadır. Nesnel ölçümler açısından yapılan değerlendirme (En/Boy oranı aralıkları) aşağıdaki gibi saptanmıştır.

- Pencerelerde: 0.50 - 0.84
- Kapalı Çıkmada: 0.59 - 0.76
- Açık Çıkmada: 0.14 - 0.40
- Girişlerde: 0.40 - 0.57
- Yüzeyde: Zemin ve Birinci katlar için: 0.23 - 0.68
- Çatı Yüzeyinde: 0.19

Eğitim düzeylerine bağlı olarak her bir örnek için denek gruplarının biçim tercihleri/değerleri dikdörtgen tüm gruplarda birinci sırada yer alırken, kare İlköğretim grubunda ikinci, Ortaöğretim ve Mimarlık öğrencilerinde dördüncü, Üniversitede beşinci ve Mimarlarda ise üçüncü sırada yer almaktadır. Daire, İlköğretimde

üçüncü, Ortaöğretim, Üniversite ve Mimarlarda dördüncü, Mimarlık öğrencilerinde ise beşinci sırada yer almaktadır. Kemer, İlköğretimde dördüncü, Ortaöğretim, Üniversite, Mimarlık öğrencilerinde üçüncü, Mimarlarda ise beşinci sırada yer almaktadır. Üçgen, İlköğretimde dördüncü sırada yer alırken diğer grupların tümünde ikinci sırada yer alan önemli bir biçim konumundadır. Yamuk ise, tüm gruplarda son sırada yer almıştır. Gruplar arasında belirgin farklılık gösteren grup öncelikle ilköğretim olmuştur. Yani eğitim seviyesi arttıkça biçim tercih sıralamaları da birbirine yakın değerler almaktadır.

. Araştırmada, konuyu sınırlamak amacıyla anket sırasında ele alınmayan malzeme, renk gibi faktörler yeni bir araştırma konusu olarak ele alınıp, incelenebilir.

. Ayrıca, deneklerin yaşadıkları (çocukluk, gençlik gibi devrelerini geçirdikleri) ortamlar, kültür birikimleri önem taşımaktadır. Araştırma bu başlık altında da irdelenebilir.

. Yeni bir araştırmada, bu araştırmada ortaya konan (beğenilen biçimler) biçimler veya yeni biçimler tek bir cephe üzerinde konum farklılıkları açısından ele alınıp, biçim-konum ilişkisi incelenebilir.

KAYNAKLAR

- (1) YÜREKLİ, F., Mimari Tasarımda Belirsizlik: Esneklik/Uyabilirlik İhtiyacının Kaynakları Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1983.
- (2) KORTAN, E., Mimarlık Üzerine Bir Deneme, Yapı Dergisi, 40 (1981), 32.
- (3) ÖZBİLEN, A., VELİOĞLU, A., Kent Belirginliği ve Trabzon Kenti İçin Bir Öneri, Geçmişten Geleceğe Trabzon Ulusal Sempozyumu, Ekim 1991, Trabzon, (Basılmamış).
- (4) LYNCH, K., The Image of The City, Cambridge Mass, The MIT Press, 1960.
- (5) KAZMAOĞLU, M., TANYELİ, U., 1980'li Yılların Türk Mimarlık Dünyasına Bir Bakış, Mimarlık Dergisi, 1 (1986), 31-48.
- (6) GÜVENÇ, B., Kültür Sorunu, Hacettepe Basımevi, Ankara, 1970.
- (7) GÜVENÇ, B., Sosyal ve Kültürel Değişme, Hacettepe Üniversitesi Yayınevi, Ankara, 1976.
- (8) TURAN, Ş., Türk Kültür Tarihi, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990
- (9) KÖKSAL, A., Dil ile Ekin, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1980.
- (10) ÖĞÜT, R. N., Günümüzde Kültür, Mimarlık ve Gerçekçilik, Mimarlık Dergisi, 3 (1990), 56-61.
- (11) WHITE, L. A., The Evolution of Culture-The Development of Civilizaion to The Fall of Rome, Mc Grow Book Company, Inc. New York, 1959.
- (12) YÜREKLİ, F., Çevre Görsel Değerlendirmesine İlişkin Bir Yöntem Araştırması, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yayını, İstanbul, 1977.
- (13) AKSOY, Ö., Biçimlendirme, K.T.Ü. İnşaat ve Mimarlık Fakültesi Yayını, Yayın No : 83, Trabzon, 1977.
- (14) BROADBENT, G., Design In Architecture, John Wiley and Sons, London, 1973, Şahap Çakın, Mimari Tasarım, İnsan ve Çevre, İstanbul, 1990.
- (15) ÇAKIN, Ş., Mimari Tasarım, İnsan ve Çevre, Özel Matbaası, İstanbul, 1990.
- (16) AKSOY, E., Mimarlıkta Tasarım Bilgisi, Hatipoğlu Yayınevi, Ankara, 1987.

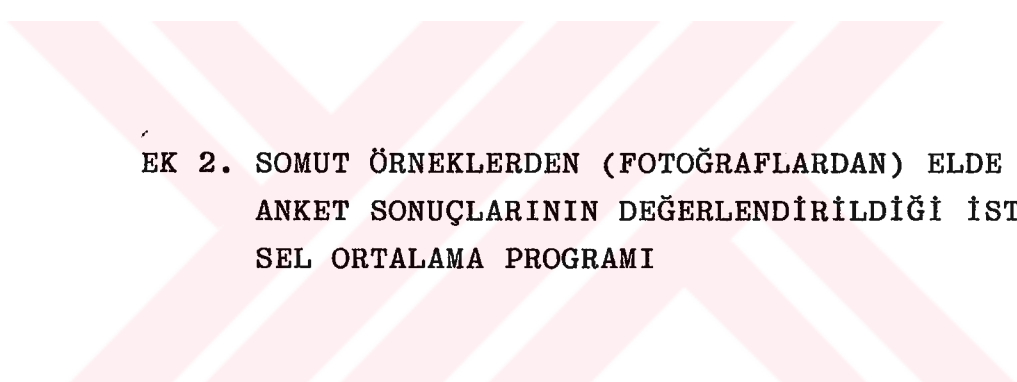
- (17) ÖZBİLEN, A., Meryemana (Sümela) Kırsal Yöresinde (Çevre Tasarımı İçin Kullanıcıya Referans Olan) Yapay-Doğal İmgelem Ögelerinin Araştırılması, Doktora Tezi, K.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1983.
- (18) COLQUHOUN, A., Mimari Eleştiri Yazıları, Çeviren; Ali Cengizhan, Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları, İstanbul, 1990.
- (19) TANYELİ, U., Tarih, Tasarım ve Mimarlıkta Geçmişten Yararlanma Üzerine Gözlemler, Mimarlık Dergisi, 2 (1988), 61-64.
- (20) ERTÜRK, S., Mimari Mekanın Algılanması Üzerine Deneysel Bir Çalışma, Doktora Tezi, K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1984.
- (21) ÖZTÜRK, K., Mimarlıkta-Tasarım Sürecinde-Cephelerin Estetik Ağırlıklı /Nesnel Değerlendirilmesi İçin Bir yöntem Araştırması, Doktora Tezi, K.T.Ü. İnşaat ve Mimarlık Fakültesi, Trabzon, 1978.
- (22) GÖLDELİ, İ., Mimarlık Göstergesi, Mimarlık Göstergesinde Düzenlem (Denotatin) ve Yananlam (Connotation), Doktora Tezi, K.T.Ü. Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Trabzon, 1984.
- (23) GÖLDELİ, İ., Değişim Sürecinde Süreklilik, Doktora Tezi, K.T.Ü. Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Trabzon, 1984.
- (24) ÖZEK, V., Mimarlıkta Gösterge ve Simge-Eşik Aşamasının Belirlenmesi, Doktora Tezi, K.T.Ü. Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Trabzon, 1980.
- (25) ECO, U., Semiotik der Gebauten Umwelt, der. G.Müller Universität Trier, SRP 9, 1983, Müller, G., Semiotik der Gebauten Umwelt, Über den Zusammenhang von Gebauter Umwelt und Verhalten, Universität Trier, SRP 9, Trier, 1983.
- (26) KORTAN, E., Çağdaş Türk Evinde Geleneksel Değerlerin Yorumu, Yapı Dergisi, 130 (1992), 44.
- (27) ONAT, E., Mimarlık, Form ve Geometri, YEM Yayını, Ankara, 1991.
- (28) GÜNDÜZALP, N., Klâsik Devir Yapılarında Estetik Açından Benimsenen Temel Kavramlar, Tasarım ve İnsan Bilimleri Ulusal Semineri, Der. Z.Ertürk, K.T.Ü. İnşaat ve Mimarlık Fakültesi Yayını, Trabzon, 1979, 119-122.
- (29) KARAMAN, A., Toplu Konut Alanlarının Tasarımında Sosyo-Kültürel Veriler : Bazı İlke ve Ölçütlerin İrdelenmesi, Yapı Dergisi, 118 (1991), 35-45.
- (30) HALL, E. T., The Silent Language, Conn: Fawcett Publications, Greenwich, 1959.

- (31) KRAMPEN, M., ÖZTÜRK, K., ÖZEK, V., SALTİK, H., Subjektive Impressions and "objektive" measurements of 'Old' and 'New' Facades, K.T.Ü. Mimarlık Bölümü Yayını, Trabzon, 1977.
- (32) VELİOĞLU, A., Trabzon Taş Yapı Konut Mimarisinde Cephe Elemanlarının-Estetik Ağırlıklı-İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, K.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1987.
- (33) VELİOĞLU, A., Tarihi Çevre İçinde Mimari Tasarım ve Süreci Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1992.
- (34) ÇEVİK, S., Mekan-Kimlik-Kimliklendirme, Trabzon Sokakları Örneği, Doktora Tezi, K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1991.
- (35) SÜMERKAN, M. R., Biçimlendiren Etkenler Açısından Doğu Karadeniz Kırsal Kesiminde, Geleneksel Evlerin Yapı Özellikleri, Doktora Tezi, K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1990.
- (36) GÜZEL, Ü., Trabzon'da Eski ve Yeni Konut Cephelerinde Proporsiyonlar Üzerine Bir inceleme, Yüksek Lisans Tezi, K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 1984.
- (37) ÖZGÜNER, O., Köyde Mimari, Doğu Karadeniz, ODTÜ.Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara, 1970.
- (38) HACIBALOĞLU, M., Geleneksel Türk Evi ve Çağımıza Ulaşamamasının Nedenleri, Teknik Eğitim Vakfı Yayınları, Yayın No: 1, Ankara, 1989.
- (39) EVREN, M., Türk Evinde Çıkma, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1959.
- (40) ÇEVİK, S., VELİOĞLU, A., Trabzon Kenti Taş Yapı Konut Mimarisi ve Bu Yapıların Yoğunlaştığı Sokaklar-Dizi Konutlar Üzerine Bir İnceleme, Geçmişten Geleceğe Trabzon Ulusal Sempozyumu, Trabzon, 1991.

E K L E R

**EK 1. GÖRÜŞMECİLERE SOMUT ÖRNEKLER (FOTOĞRAFLAR)
İÇİN SUNULAN ANKET FORMU**

**EK 2. SOMUT ÖRNEKLERDEN (FOTOĞRAFLARDAN) ELDE EDİLEN
ANKET SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLDİĞİ İSTATİSTİK-
SEL ORTALAMA PROGRAMI**

```

dimension n(100)
real m,a
integer na,nb,nc,nd,ne,nf,ng
na=0
nb=0
nd=0
nc=0
ne=0
nf=0
ng=0
write(*,*) 'kac data girilecegini gir'
read(*,*) m
mm=m
Write(*,*) 'Data file Adini gir'
do 10 i=1,mm
read(1,*) n(i)
if (n(i).eq.-3) na=na+1
if (n(i).eq.-2) nb=nb+1
if (n(i).eq.-1) nc=nc+1
if (n(i).eq.-0) nd=nd+1
if (n(i).eq.1) ne=ne+1
if (n(i).eq.2) nf=nf+1
if (n(i).eq.3) ng=ng+1
10 continue
a=(na*(-3)+nb*(-2)+nc*(-1)+nd*(0)+ne*(1)+nf*(2)+ng*(3))/m
write(*,*) '-3 diyenlerin sayisi=',na
write(*,*) '-2 diyenlerin sayisi=',nb
write(*,*) '-1 diyenlerin sayisi=',nc
write(*,*) ' 0 diyenlerin sayisi=',nd
write(*,*) ' 1 diyenlerin sayisi=',ne
write(*,*) ' 2 diyenlerin sayisi=',nf
write(*,*) ' 3 diyenlerin sayisi=',ng
write(*,*) 'ortalama deger = ',a
stop
end

```


**EK 3. SOYUT ÖRNEKLER (ÇİZİMLER) İÇİN GÖRÜŞMECİLERE
SUNULAN ANKET FORMU**

ANKET FORMU

CİNSİYETİ: KADIN ERKEK

YAŞ :

TAHSİL :

MESLEK :

S.F.NO:	BEĞENİLEN BİÇİMLER	CEPHEDEKİ YERİ
S.F.4.	1. 2. 3. 4.	
S.F.5.	1. 2. 3. 4.	
S.F.6.	1. 2. 3. 4.	
S.F.7.	1. 2. 3. 4.	
S.F.8.	1. 2. 3. 4.	
S.F.10.	1. 2. 3. 4.	
S.F.11.	1. 2. 3. 4.	
S.F.12.	1. 2. 3. 4.	
S.F.13.	1. 2. 3. 4.	

ÖZGEÇMİŞ

1967 yılında Trabzon'da doğdu. Sırasıyla, Fatih İlkokulu, Fatih Ortaokulu ve Trabzon Lise'sinde eğitim gördü.

1985 yılında başladığı Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nden 1989 yılında bölüm ve fakülte birincisi olarak mezun oldu. 1990 yılında aynı bölümde Araştırma Görevlisi olarak atandı. 1988'de Mimar Sinan'ın 400. Doğum Yılı için Gazi Üniversitesi tarafından düzenlenen "Mimar Sinan Gezici Kütüphane" konulu proje yarışmasında mansiyon aldı. İngilizce bilmektedir. Halen K.T.Ü. Mimarlık Bölümü'nde akademik çalışmalarını sürdürmektedir.